ח׳ולוד מסאלחה | אמל ג׳מאל

לתקשורת העברית
דרושים כתבים ערבים

דפוסי סיקור האזרחים הערבים־פלסטינים בעיתונות הישראלית המודפסת

דוח מספר 1

מרכז אעלאם | מרכז תקשורת לחברה הערבית פלסטינית בישראל

ח׳ולוד מסאלחה | אמל ג׳מאל

לתקשורת העברית דרושים כתבים ערבים

דפוסי סיקור האזרחים הערבים־פלסטינים בעיתונות הישראלית המודפסת

Kholod Massalha | Amal Jamal

Arab Reporters Needed for the Hebrew Press

Patterns of Representing Arab-Palestinian Citizens in Israeli Print Media

מסת״ב | 978-965-90933-9-7

ISBN 978-965-90933-9-7

© כל הזכויות שמורות, 2011

אעלאם | מרכז תקשורת לחברה הערבית פלסטינית בישראל

נצרת ת.ד 2631, מיקוד 16100

טל׳ | 04-6001370 | פקס | 04-6001418

ILAM-Media Center for Arab Palestinians in Israel

POB 2631, 16000 Nazareth

www.ilam-center.org | ilam@ilam-center.org

עריכה לשונית | **יסמין הלוי**

עיצוב והפקה | **מג׳ד**, אמנות ועיצוב | חיפה | shorbaji.z@gmail.com

1 מבוא

מחקרים רבים עסקו באופן ייצוגם של האזרחים הערבים־פלסטינים בתקשורת הישראלית. המסקנה הכללית שלהם היא שיש מדיניות שלא יכולה להיות מקרית, של הכחדה סמלית ואלימות אפיסטמולוגית כלפי החברה הערבית־פלסטינית בישראל. כמו כן ישנה מדיניות מורכבת של השתקה מצד אחד וקרימינליזציה מצד שני. מדיניות תקשורתית זו, המשתקפת בתכנים התקשורתיים ולעולם איננה מוצהרת, נועדה להמעיט בחשיבותה של החברה הערבית ומצוקותיה, להימנע מהצבעה על הפגיעה האנושה בזכויות היסוד שלה, ובה בעת לשמר אותה כאיום פנימי שיש להישמר ממנו. איום זה מהווה אמצעי הצדקה ממסדי ליחס המשפיל והלא שוויוני כלפי החברה הערבית.

מחקר זה ביקש לבחון מהן המגמות בדפוסי הסיקור והייצוג של החברה הערבית־פלסטינית בתקשורת הישראלית, ומה הן מלמדות על יחסה של החברה הישראלית־יהודית לחברה הערבית־פלסטינית בישראל, מבחינת פרקטיקות הבנייתה של החברה הערבית כזרה, מאיימת וראויה ליחס מפלה. מחקרים רבים על דפוסי הסיקור של החברה הערבית־פלסטינית בתקשורת הישראלית חקרו את המדיה המשודרת במטרה לבחון

את מידת הרב־תרבותיות בסדר היום התקשורתי, אך לא התמקדו בדפוסי סיקורה כנושא נפרד. חלקם חקרו הקשרים פוליטיים של הנושא, כמו למשל את סיקור יום האדמה או מחאות של האזרחים הפלסטינים בישראל בעתות משבר, כדי לבחון את תפקודה של התקשורת הישראלית ב"מצבי חירום" ואת ייצוגם של הפלסטינים במרחב הציבורי הישראלי באותם רגעים.

בין המחקרים שאפשר להצביע עליהם בהקשר זה נמצאים מחקרם של פרופ' גדי וולספלד, ד"ר אלי אברהם וד"ר עיסאם אבו ריא (2000), שעסק ביחסה של התקשורת הישראלית לאזרחים הערבים תוך התמקדות בייצוגם בעתות משבר כסוג של "עבריינים ביטחוניים" המהווים איום מתמיד וקבוע.[1] המחקר גילה כי הערבים נכנסים לסדר היום התקשורתי הישראלי אך ורק כמאיימים ומחייבים תגובה ישראלית "הולמת". ממצאים דומים התגלו גם במחקר של ד"ר ענת פירסט וד"ר אלי אברהם, אשר השווה בין דפוסי סיקור האזרחים הערבים ביום האדמה בהשוואה לסיקורם באירועי אוקטובר 2000.[2] המחקר הראה שקיימת מגמה זהה של סיקור אף כי מדובר בשני אירועים שפער של 24 שנים מפריד ביניהם. יחסה של התקשורת הישראלית לאזרחים הערבים־פלסטינים לא השתנה, במיוחד כאשר מדובר בעתות משבר. מחקר נוסף של ד"ר אלי אברהם וד"ר ענת פירסט (2004) התמקד בהופעתם

1. אבו ריא, עסאם, אלי אברהם, וגדי וולפספלד (1998), **האוכלוסיה הערבית בעיתונות העברית: תקשורת ודה־לגיטימציה סוציו־פוליטית**. רעננה: המרכז לחקר החברה הערבית בישראל.

2. פירסט, ענת ואלי אברהם (2004), **ייצוג האוכלוסייה הערבית בתקשורת העברית: השוואה בין סיקור יום האדמה הראשון (1976) לבין סיקור "אינתיפאדת אל־אקצא" (2000)**. מכון תמי שטינמץ, אוניברסיטת תל אביב.

של ערבים בתקשורת המסחרית.[3] ממצאיו היו כי 3% מן המופיעים בתקשורת המסחרית (ערוץ 2 וערוץ 10) היו ערבים. במחקר המשך מטעם הרשות השנייה לבדיקת ייצוגם של מיעוטים בתקשורת המסחרית נמצא כי שיעור הופעתם הוא רק 2%.

הדוח הנוכחי מציג ממצאי מחקר צנוע על המגמות שחלו - אם בכלל - באופן שבו הפלסטינים אזרחי המדינה מוצגים בתקשורת הישראלית בימים רגילים, ללא משברים ומלחמות. בשונה ממחקרים שבחנו את מידת הרב־תרבותיות בייצוג התקשורתי בטלוויזיה המסחרית כדי לעמוד על מחויבותה לייצוג הולם של הקבוצות השונות בחברה הישראלית, המחקר הנוכחי בוחן את תפיסתם וייצוגם של האזרחים הערבים בימי שגרה. נקודת המוצא היתה כי אין מחקרים על מאפייני סדר היום התקשורתי הישראלי בתקשורת המודפסת בימים רגילים, בהיעדר משברים אזרחיים, המבקשים לבחון את דפוסי הסיקור ואופני הייצוג של האזרחים הערבים הפלסטינים. מחקר זה מבקש לבדוק אם חלו שינויים בדפוסי הסיקור של האזרחים הערבים לאחר כמה שנים שבהן התברר מעל לכל ספק כי הסיקור בעבר התאפיין בהכחדה סמלית ובהזרה תרבותית ופוליטית. חשיבותו של המחקר אפוא מצויה לא רק בנתוניו, אלא במשמעויות הפוליטיות האנושיות שלהם בכל הנוגע ליחסה של החברה הישראלית לחברה הערבית שבתוכה. נתוני המחקר משקפים את גבולות החברות והשייכות לחברה

3. אברהם, אלי, ענת פירסט ונועה אלפנט-לפלר (2004), **הנעדרים והנוכחים בזמן צפיית שיא: מגוון תרבותי בשידורי ערוצי הטלויזיה המסחריים בישראל**. ירושלים: הרשות השנייה לטלויזיה ולרדיו.

הישראלית ומצביעים על יחסי הכפיפות ומנגנוניהם באחת הזירות המרכזיות של עיצוב התודעה וקביעת סדר היום החברתי, הפוליטי והתרבותי.

מטרתו של מחקר צנוע זה להעלות מחדש את הנושא לסדר היום הציבורי והפוליטי ולהציע פתרונות לשיפור המצב. המחקר בוחן גם את הקשר בין זהותם של הכתבים ובין אופי הסיקור, ותוהה אם העסקת כתבים ערבים בתקשורת הישראלית תתרום לשיפור המצב.

לצורך המחקר בחרנו לבדוק את העיתונות המודפסת בחודשים אוקטובר-דצמבר 2009, ועקבנו באופן יומיומי אחרי סיקור נושאים הקשורים לאזרחים הערבים בשלושת העיתונים הגדולים: "ידיעות אחרונות", "מעריב" ו"הארץ". למרות אחוזי החשיפה הגבוהים של החינמון "ישראל היום" שנכנס לתחרות בשנת 2007, אלה עדיין שלושת העיתונים הנמכרים המובילים בישראל.[4] עם זאת, אנו מודעים לכך שיש עוד עיתונים מסחריים שהפכו לשחקנים חשובים בזירה הציבורית הישראלית. יודגש כי הכללת שלושת העיתונים במסגרת מחקרית אחת נובעת מהעובדה כי שלושתם מסקרים את האוכלוסייה הפלסטינית בצורה זהה מבחינת השימוש במונחים ובטרמינולוגיות.[5]

התקופה שנבחרה נעדרת אירועים מיוחדים. גם בסקירה מעמיקה יותר לא נמצאו בה אירועים פוליטיים יוצאי דופן הקשורים באופן ישיר או עקיף לאזרחים הפלסטינים

4. על פי הנתונים של סקר TGI (ראו: http://www.bizportal.co.il/shukhahon/biznews02.shtml?mid=209153.)
(כניסה אחרונה ב־15.1.11).
5. ראו פירוט בהמשך.

בישראל, אף כי בתקופה האחרונה יש עלייה ניכרת באירועים גזעניים ובהתבטאויות גזעניות נגד האוכלוסייה הפלסטינית בישראל.[6] התקופה שנבחרה יכולה אפוא להיחשב כמייצגת, וממצאי המחקר תקפים ביחס לדפוסי הסיקור ומסגורם של הפלסטינים בתקשורת הישראלית.

6. ראו דוח הגזענות של מרכז מוסאוא לשנת 2009:
http://www.mossawacenter.org/default.php?lng=3&pg=1&dp=2&fl=3.
(כניסה אחרונה 14.1.11)

2 התקשורת הישראלית והאוכלוסייה הערבית: יחס של הזרה והדרה

אחד מסוגי העול שעל כתב החוץ לשאת הוא דרישת המערכת לכתוב כתבה שהמערכת כבר חיברה בראשה."[7]

אליסטר קוק

התקשורת איננה מרחב ציבורי ניטרלי במערכת הקיימת בין מוען לנמען, אלא שחקן היוצר מציאות סימבולית המשפיעה על ההשקפות הערכיות והאידיאולוגיות של הציבור ועל תפיסתו את המציאות. גם התקשורת הישראלית ממלאת תפקיד חשוב בהליך הבנייתה של מציאות חדשה ויצירתה של "**האחדה**" (Mainstreaming). אלא שכאן יש לשאול: איזו מציאות מנסה התקשורת הישראלית לציירי? האם האזרחים הפלסטינים הם חלק מאותה מציאות, ואם כן, איך הם מוצגים?

תיאוריית הבניית המציאות, הרווחת בכל הנוגע למאפייני השפעת התקשורת על תודעת הציבור, רואה את החברה כמערכת

7. גורן, עמוס (1997), **והנה ידיעה שהתקבלה זה עתה: עריכת חדשות**. ירושלים: כרמל.

של קונפליקטים בגלל האינטרסים המנוגדים של חלקיה,[8] ומטילה על התקשורת את האחריות לבחור מה לסקר ואיך. כפי שמוכיחות תיאוריות סדר היום, עצם הבחירה מוכיחה כי לאמצעי התקשורת יש העדפות משלהם.[9]

אמצעי התקשורת בישראל הם חלק מקונפליקט.[10] למעשה הם חיים בתוכו, ועל כן גם התמונה שהם מייצרים היא תמונה של הקונפליקט הישראלי־פלסטיני: יותר מחצי מן האייטמים בכלי התקשורת בישראל מתייחסים אליו.[11] נוכח מציאות זו, אמצעי התקשורת בישראל הביאו לבניית מציאות שגבולותיה משורטטים לפי ציפיותיו וצרכיו של הצרכן היהודי.[12] אפשר אפוא לומר כי התקשורת הישראלית היא תקשורת **לאומית יהודית**, כאשר מדובר בנרטיב־העל הדומיננטי בתכניה.[13]

התקשורת היא מוסד חברתי מרכזי בחברות מודרניות. אי אפשר להתייחס לחברה במישור הפוליטי, החברתי והכלכלי בלי להתייחס לתפקידה של התקשורת בעיצוב סדר היום הציבורי והבניית הזיכרון הקולקטיבי.[14] ואולם הדיבורים על השפעת התקשורת על המרחב הציבורי איננה מתעלמת מהעובדה כי היא עצמה ניזונה מהמציאות

8. Weimann, G. (2000), *Communicating Unreality: Mass Media and Reconstruction of Realities*. Sage Publications. pp. 440.

9. Dearing, J. & E. Rogers (1996), "What is agenda-setting?". *Agenda-Setting*, London: Sage Publications, pp. 1-23.

10. כספי, דן ויחיאל לימור (1992), **המתווכים: אמצעי התקשורת בישראל 1948–1990**. תל־אביב: עם עובד, עמ' 205–211, 230–249.

11. ראו מחקר של מרכז אג'נדה לשנת 2006,
http://agenda.org.il/our-projects/miutim-batikshore
(כניסה אחרונה 30.12.10).

12. וולספלד, גדי (2006). "תקשורת במצבי קונפליקט". הרצאה ביום עיון במכון הישראלי לדמוקרטיה.
agenda-old.migvan.co.il/info/pages/the_arab_minority_-_gadi_v.doc
(כניסה אחרונה 15.1.11).

13. ברזל, אשר (1976), "רשות הדיבור למיז", בתוך **חופש הגישה אל אמצעי השידור**. ירושלים: רשות השידור, מרכז ההדרכה.

14. McCombs M. & F. Shaw (1972), "The Agenda-Setting Function of Mass Media". *Public Opinion Quarterly*, vol. 36, pp. 176-187.

הפוליטית. הבחירה של אנשי התקשורת מה לסקר ואיך לסקר היא תוצר של דיאלקטיקה בינם ובין האליטה הפוליטית והכלכלית.[15]

יחד עם העובדה שמחקרים עדכניים רבים הראו כי הזהות הלאומית הפלסטינית של הערבים בתוך ישראל הולכת ומתחזקת,[16] גובר הרושם כי התקשורת הישראלית המושפעת מן המציאות הפוליטית אינה רואה באזרחים הערבים קהל יעד פוטנציאלי. האזרחים הפלסטינים בישראל סובלים מאז קום המדינה מיחס עוין ומהדרה מתמשכת, שהביא לדחיקתם לשוליים. בהמלצותיה של ועדת אור נקבע בין היתר: "**נזכיר, כי תפקידה של המדינה בעניין זה אינו מצטמצם לעניינים חומריים בלבד. על רשויות השלטון למצוא את הדרכים שיאפשרו לאזרחים הערבים לבטא בחיים הציבוריים את תרבותם וזהותם באופן נאות ומכובד.**" ניתן לשער כי יחסן של ממשלות ישראל לדורותיהן אל האוכלוסייה הערבית הביא ליחס דומה של התקשורת. יחס זה איננו נשען על הכרה ומתן כבוד לזהות המקורית של אוכלוסייה זו. המלצות דוח ועדת אור משקפות את היחס המזלזל, המפלה והמכפיש של ממשלות ישראל לדורותיהן, המבטאות את הדעה הרווחת והתפיסה הדומיננטית בקרב הציבור היהודי בכללותו.

ברם, טיעוני המחקרים על תפקודה של התקשורת הישראלית ויחסה אל האוכלוסייה הערבית מעולם לא היו מנותקים ממחויבותה כלפי סביבתה היהודית. היחס העוין לחברה

15. Wolfsfeld, G. (1997), *Media and Political Conflict: News from the Middle East.* Cambridge: Cambridge University Press.

16. בשארה, עזמי (1999), **בין האני לאנחנו: הבניית זהות וזהויות ישראליות.** ירושלים: מכון ון ליר.

הערבית כמאיימת על ביטחונה של החברה היהודית הביא את התקשורת הישראלית לסקר את האוכלוסייה הערבית באופן קטגורי, כמי שאינם מהווים חלק מהחברה בישראל בכלל וכמי שמהווים איום פוטנציאלי תמידי. מכוונות זו של סיקור וייצוג נכונה לא רק בתקשורת הרשמית, אלא גם בתקשורת המסחרית. בדומה לתפקודה של התקשורת המסחרית במדינות רבות, המתייחסת בחיוב אל המטרות הלאומיות של החברות שלהם ומשקפת אותה באחריות חברתית המתבטאת בסדר היום התקשורתי, אמצעי התקשורת המסחריים בישראל נוקטים עמדה לאומית מייצגת באמצעות הצבת גבולות שייכות אתנו־לאומיים בשיח התקשורתי בכל תחום אפשרי.[17]

עם זאת, מחקרים רבים הוכיחו את מחויבותם של אנשי התקשורת אל מקצוע העיתונות, אף כי הרבה עיתונאים ישראלים מייחסים חשיבות רבה יותר לממד הלאומי בזהותם מאשר למקצועיות עבודתם.[18] ממחויבות זו נגזרת בהכרח אחריותם של עיתונאים הרואים בעצמם מקצוענים לסקר אירועים הקשורים לאוכלוסייה הערבית־פלסטינית בישראל.

2.1 מקומן של קבוצות המיעוט בתקשורת

איך נראה הסיקור של האזרחים הפלסטינים בתקשורת הישראלית, ואיך הם מוצגים בה? כדי להשיב לשאלות אלו יש לפנות למחקרים הרבים העוסקים במיעוטים בכלי התקשורת.

17. ג'מאל, אמל (2006), **המנהיגות הערבית בחדשות העיתונות: הערבית המסחרית בישראל**. נצרת: מרכז אעלאם.

18. נייגר, מוטי, אסתר זנדברג ועסאם אבו ריא (2001), **תקשורת יהודית או תקשורת ישראלית?** מרכז קשב.

חוקרים שעסקו בדפוסי הסיקור של קבוצות מיעוט מצאו כי במרבית המקרים קיימת נטייה להתעלם מהן ולסקרן בצורה שלילית, תוך התמקדות בנושאים כמו **פשע, אלימות, רצח נשים, איום ביטחוני, אסונות, מהומות, חוסר שקט חברתי ומצוקה.**[19] הסיקור השלילי כולל רמזים על אודות "האחר", שהתקשורת היא למעשה זו שיצרה אותו בהליך הזרה והדרה. האחר נתפס בתקשורת כמאיים על הסדר החברתי, חייו מלאי סטיות, אי־סדר ומשברים חוזרים ונשנים, הוא אשם במצוקותיו הכלכליות והחברתיות בשל מאפייניו השונים, ומשום כך הרוב תמיד צריך לחשוש ממנו. סיקורו של ה"אחר" באמצעי התקשורת – ויהא זה בהקשר דתי, מגדרי, לאומי, אתני או אחר – מלווה בשימוש נרחב בהכללות, סטריאוטיפים ודעות קודמות, תוך התעלמות מכוונת מהרקע, מהסיבות או מההקשר הפוליטי־חברתי אשר גרמו לקשיים ולמשברים.[20]

חוקרים אחדים ניסו להבין את הסיבה להתעלמות התקשורת מהמיעוט. חלקם טענו שחברי המיעוט מרוחקים ממוקדי הכוח והאליטות, ומרחק זה מקרין על היחס שהם מקבלים בתקשורת.[21] אחרים נוטים להסביר את התעלמות התקשורת מהמיעוט כתוצר של המציאות החברתית־פוליטית,

19. ראו בהמשך, סעיף **2.2.**

Hall S. (1996), "What is this 'black' in black popular culture?" in D. Morley and Kuan-Hsing Chen (eds.), *Critical Dialogues in Cultural Studies*. London: Routledge, pp. 465-475.

באבא הומי ק. (**1994** [**1990**])، "שאלת האחר: הבדל, אפליה ושיח פוסט-קולוניאלי". **תיאוריה וביקורת 5.** ירושלים: מכון ון ליר / הוצאת הקיבוץ המאוחד,עמ' **144-158.**

20. פירסט, ענת ואלי אברהם (**2004**), **ייצוג האוכלוסייה הערבית בתקשורת העברית: השוואה בין סיקור יום האדמה הראשון (1976) לבין סיקור "אינתיפאדת אל-אקצא" (2000).** מכון תמי שטינמץ, אוניברסיטת תל אביב; Wolfsfeld, G. (1997), *Media and Political Conflict: News from the Middle East*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. **77-103**; אבו ריא, עיסאם, אברהם אלי וולפספלד גדי (**1998**), **האוכלוסיה הערבית בעיתונות העברית: תקשורת ודה לגיטימציה סוציו-פוליטית.** גבעת חביבה: המרכז לחקר החברה הערבית בישראל, המכון לחקר השלום.

21. Gill, D. (1987), "Real Woman and the Press: An Ideological Alliance of Convenience". *Canadian Journal of Communication*, 14(3), pp. 1-16.

המתבטאת בטיב היחסים בין הממסד הפוליטי לממסד התקשורתי, המאורגנים הן ביחסים פורמליים והן ביחסים לא פורמליים ברמת המיקרו וברמת המאקרו. במילים אחרות, מרבית המחקרים על דפוסי יחסה של התקשורת למיעוטים מסוגים שונים מצאו שהתקשורת פועלת לטובת הממסד הפוליטי המתעלם מן המיעוט.[22] הדבר נכון במיוחד במקרים שבהם מדובר ביחסי רוב־מיעוט מורכבים הניזונים לא רק מהבדלים תרבותיים, אלא גם מניגודי אינטרסים בסיסיים על רקע לאומי.

2.2 התקשורת הישראלית והמיעוט הפלסטיני בישראל

כמה חוקרים ניסו להבין את היחס בין המיעוט הערבי לתקשורת העברית.[23] במחקר שערכו וולספלד ואבו ריא (1998) על מהות האינטראקציה בין התקשורת העברית לאזרחים הערבים בישראל, התברר למשל שרק כ־2% מהכתבות בעיתונות העברית בשנים 1973–1996 עסקו בנושאים הקשורים לאזרחים הערבים. המחקר גורס שאמצעי התקשורת הישראליים מפגינים יחס שלילי בסיקור האזרחים הערבים, מתרכזים בנושאים קבועים, עושים שימוש בהכללות ובסטריאוטיפים ומתמקדים

22. Larry Gross, (1998) "Minorities, Majorities and the Media," Tamar Libes and James Curran (eds.) *Media Ritual and Identity*. London: Routledge. pp. 87-102; Jamal, A. (2009) "Media Culture as a Counter-Hegemonic Strategy: The Communicative Action of the Arab Minority in Israel," *Media Culture and Society*, 31(4), pp. 559-577; Elias, N., A. Jamal and O. Soker (2009) "Illusive Pluralism and Hegemonic Identity in Popular Reality Shows in Israel." *Television and New Media* 10(5), pp. 375-391.

23. פירסט, ענת ואלי אברהם (2004), **ייצוג האוכלוסייה הערבית בתקשורת העברית: השוואה בין סיקור יום האדמה הראשון (1976) לבין סיקור "אינתיפאדת אל־אקצא" (2000)**. מכון תמי שטינמץ, אוניברסיטת תל אביב.

באיום הביטחוני שנשקף, כביכול, לרוב היהודי ולמדינה מצד האזרחים הערבים. לעומת זאת, הנושאים המרכזיים שעל סדר היום הפוליטי של המיעוט הערבי, כמו הפקעת האדמות, הכפרים הלא־מוכרים וכיו"ב, זוכים לסיקור כמעט אפסי בתקשורת הישראלית.

נייגר ואבו ריא (2001) סבורים שאי אפשר להבין את הסיקור התקשורתי של האזרחים הערבים בתקשורת הישראלית במנותק מההקשר הרחב של יחסן של המדינה והחברה היהודית כלפיהם. החיבור בין שלושת המרכיבים – התקשורת, הממסד הפוליטי־ביטחוני והחברה היהודית – המתבטא בקונצנזוס בדבר שמירת האופי היהודי־ציוני של המדינה – גורם ליחס השלילי של התקשורת כלפי המיעוט. אמצעי התקשורת הישראליים הם חלק אינטגרלי מהקולקטיב היהודי, וכך גם הם רואים את עצמם. לממסד הפוליטי־ביטחוני ולחברה היהודית יש אינטרסים משותפים ונקודת מבט משותפת, ושלושתם תורמים לדה־לגיטימציה של האזרחים הערבים, לתביעותיהם האזרחיות והלאומיות כאחד ולדחיקתם לשוליים. לשלושתם יש מחויבות לשמירת האופי יהודי־ציוני של המדינה, ולכן הם נאבקים יחד נגד המיעוט המערער על כך.

במחקרם של פירסט ואברהם (2004) אשר בדק את ייצוג האוכלוסייה הערבית בתקשורת העברית ביום האדמה 1976 ובאירועי אוקטובר 2000, נמצא כי קיים דמיון רב בסיקור שני המקרים, למרות השוני הרב באופיים של אמצעי התקשורת עקב המודרניזציה והאפשרויות להשגת אינפורמציה מדויקת בדרכים אחרות. סיקור אירועי יום האדמה בעיתונות הכתובה בשנת 1976 הוא דוגמה קלאסית

ליחס שלילי, סטריאוטיפוזציה ויחסי כוחות בלתי שוויוניים ביחסים בין רוב למיעוט. המסגור העיתונאי (Framing) כלל אז אופני ייצוג שונים שעזרו במחיקת קיומה של הקבוצה ודרישותיה, ולא כלל דין וחשבון לגבי תוצאות העימות או הפקת לקחים מן האירועים שהתרחשו.

סיקור האזרחים הערבים בתקשורת בשנת 2000 היה דומה. בספרו "עיתונות תחת השפעה" מנתח דני דור את העיתונות המודפסת בעברית בחודשים הראשונים שאחרי אוקטובר 2000. אחד הכלים העיקריים ששימשו את דור היה בחינת התוכן המוצג בכותרות לעומת התוכן שהוצג בכתבה גופא. הוא הגיע למסקנה כי העיתונים הציגו תמונה מעוותת וחד־צדדית של המציאות, וכי במקרים רבים ניכר ההבדל בין התוכן שסיפקו הכתבים ובין התוכן שהעורכים בחרו להדגיש – בצורת ההדגשה, במתן הכותרת, במיקום הידיעה וכן הלאה.[24] לדברי דור, ההבדל בין הכותרת לגוף הידיעה מקורה בכך שהעיתונאים וכתבי השטח ידעו מה באמת מתרחש, אך העורכים היהודים בחרו להתאים את הסיקור לדיווחי המשטרה.

אבו ריא (2003) גורס שאי אפשר להבין את תפקודה של התקשורת במנותק ממבני כוח אחרים במדינה, וכי התקשורת איננה פועלת בוואקום. נאטור הצביע על כך שהתקשורת איננה נמצאת מחוץ לחברה ואיננה מעל לחברה.[25] התקשורת משקפת את התפיסות הרווחות בחברה ומכאן היא סוכן משמר, גם כאשר מדובר ביחסה של החברה למה שנתפס בעינה כ"אחר".

24. דניאל, דור (2001), **עיתונות תחת השפעה**. תל-אביב: בבל, עמ' 9-24.

25. Natoor, S. (2000), *The Israeli Media and the Intifada: A Critical Study*. Haifa: Ilam – Media Center for Arab Palestinians in Israel.

ג׳מאל, אליאס וסוקר (2006) בדקו את הרב־תרבותיות בערוצים המסחריים ואת הופעתן של קבוצות מיעוט בשעות צפיית השיא על סמך נתוני מחקר מעקב של הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו. הממצאים העלו כי במהדורות החדשות של ערוצי הטלוויזיה המסחריים – ערוץ 2 וערוץ 10 – כל קבוצות המיעוט סובלות מהעדר ייצוג. ג׳מאל סבור כי שוליותם של הערבים בתקשורת הישראלית מעידה על הדרה כפולה: הם מודרים ממרקעי הטלוויזיה בדרך כלל, וכאשר הם מופיעים הם מוצגים במסגרת סטריאוטיפית טיפוסית של יחסי כפיפות תרבותית וחברתית. לדבריו, ההדרה של הערבים מהמרחב התרבותי הישראלי משתקפת גם ביכולתם לבטא את רצונם ועמדותיהם באופן לגיטימי. הופעתם בתקשורת הישראלית מותנית במידת התאמתם למודל ״האחר״ הרואה בערבים זרים שעליהם להיכנע לתכתיבי הרוב הדומננטי.[26] כמו כן טוען ג׳מאל שכאשר הערבים משולבים בתוכניות שונות בתקשורת, הם כפופים לנרטיב־העל הדומיננטי בחברה הישראלית, הממקם את תפיסת העולם הציונית ההגמונית כתפיסה הנורמטיבית. מכאן שהאזרחים הערבים משחקים במגרש תפיסתי זר להם, ומחויבים לקבל את כללי המשחק המקצים להם מקום מותנה במידת נאמנותם לנרטיב ההגמוני. במחקרו על תוכנית הריאלטי ״דרוש מנהיג״, מצביע ג׳מאל על מנגנוני ההדרה וההזרה המתוחכמים של נרטיב־העל הישראלי המדגיש את הדמוקרטיות והסובלנות שלו אל מול חוסר

26. נילי אליאס, אמל ג׳מאל, רבקה בן־שחר נריה ואורלי סוקר (2006), **הנעדרים והנוכחים בזמן צפיית שיא: מגוון תרבותי בשידורי ערוצי הטלויזיה המסחריים בישראל**. ירושלים: הרשות השנייה לטלויזיה ולרדיו (מחקר מעקב).

הנכונות של האזרחים הערבים לכבד את "הכנסת האורחים" הישראלית הנדיבה.[27]

כל המחקרים שהוצגו לעיל הראו כי התקשורת הישראלית היא בעיקרה יהודית ונעדרת פלורליזם חדשותי אמיתי. בסוגיות הליבה המרכזיות, כמו נושאי חוץ וביטחון, זהות לאומית ודומיננטיות יהודית, אמצעי התקשורת הישראליים משקפים הסכמה רחבה, גם אם בנושאים פוליטיים שוטפים ובנושאי פנים קיימות מחלוקות רבות. כך נדחקת הצידה כל אפשרות לדיון מעמיק במחלוקות מהותיות ונשארת רק התפיסה הרואה בערבים "אחר" שונה מהותית, שיש בו עניין לציבור רק ככל שענייניו קשורים לאינטרסים של החברה היהודית.

27. Jamal, A., N. Elias, and O. Soker (2011), "Cultural Encoding and Phony Equality in Popular Reality Shows: Lessons from Israel". *Journal of Ethnic and Migration Studies,* (Forthcoming).

3 מתודולוגיה

מחקר זה עוסק בכמות ובאיכות של סיקור האזרחים הערבים בעיתונים "ידיעות אחרונות", "מעריב" ו"הארץ",[28] וכן בהשפעתם של הכתבים הערבים על הסיקור. שיטת המחקר היא כמותית בשילוב היבטים איכותניים חשובים. לצורך זה נבנה שאלון שכלל מספר רב של שאלות, כולן סגורות או מספריות, שדרשו קריאה מדוקדקת של כל ידיעה שנכנסה למדגם. כל ידיעה שהתייחסה בבירור לאוכלוסייה הערבית עברה תהליך של ניתוח על פי שאלון המחקר והוזנה לתוך מערכת ממוחשבת. חלק מהשאלות התייחסו לכמות הידיעות וחלקן לאיכות הסיקור, ואפשר היה להסיק מהן מסקנות לגבי אופן הסיקור. בנוסף נבחר מדגם של ידיעות שניתחנו לפי הפרמטרים של השאלון, במטרה לעמוד על מאפייני הסיקור המרכזיים ומשמעותם מנקודת מבט של הגינות וכבוד לזכויות האזרח הבסיסיות של האוכלוסייה הערבית.

שיטות המחקר הכמותניות בתקשורת מאפשרות מעקב על התדירות, ההיקף והמיקום של סיקור הערבים בתקשורת העברית. ההתמקדות בכמות נועדה לאפשר בחינה אובייקטיבית של דפוסי הסיקור. הממדים האיכותניים נועדו לאתר תובנות איכותיות ברמת התוכן.

28. ראו במבוא את ההסבר לבחירת שלושת העיתונים.

תקופת המחקר היא מ-1 באוקטובר עד 31 בדצמבר 2009 – בסך הכול 77 עיתונים. הפרמטרים העיקריים שהנחו את המחקר הם אלה המקובלים בחקר סדר היום והבולטות בתקשורת בעולם:

1. **מספר הידיעות בעיתון:** שאלה מספרית. נועדה בעיקר לתת אינדיקציה לגבי חלקם של האזרחים הערבים בתקשורת העברית.

2. **מספר הידיעות/הכתבות על ערבים:** גם זו שאלה מספרית והיא קשורה לשאלה הראשונה. מצד אחד היא נותנת אינדיקציה מספרית למספר הידיעות על ערבים, ומצד שני בוחנת, יחד עם שאלה מס׳ 1, את אחוז הסיקור המוקדש לאזרחים הערבים בעיתונות העברית בכלל.

3. **מספר העמוד שבו הופיעה הידיעה/כתבה:** שאלה זו בוחנת את החשיבות והבולטות של הידיעה. ההנחה היא כי ידיעות או כתבות בעמודים הראשונים חשובות יותר מאלו שבעמודים האחוריים של אותו עיתון.

4. **גודל הידיעה:** שטח הידיעה בעיתון משקף בולטות, תשומת לב וחשיבות. ככל שהידיעה/כתבה גדולה יותר, כך היא יותר בולטת ומיוחסת לה חשיבות גדולה יותר בסולם תשומת הלב של ציבור הקוראים.

5. **מספר המילים בידיעה/כתבה:** ככל שעולה מספר המילים בידיעה/כתבה, עולה גם ייחוס החשיבות לנושא וכן לצורך לטפל באירוע שעליו היא מדווחת.

יש לציין כי חשיבותה של ידיעה/כתבה נמדדת לפי ציפיותיו של קהל קוראי העיתון שהוא הקהל היהודי,

ולפיכך יכולות להיות ידיעות או כתבות שהן בה בעת ארוכות מדי ושליליות מדי. כך או כך, גודל הידיעה או הכתבה מעיד על כמות העבודה שהכתב השקיע בנושא, ומכאן גם תשומת הלב והיחס המצופים מציבור הקוראים.

6. **מיקום הידיעה/כתבה בעמוד:** גם מיקום הידיעה או הכתבה בעמוד הוא פרמטר חשוב של בולטות. ההנחה היא שמיקום בחלק העליון בעמוד מעניק בולטות יתר. ככל שידיעה/כתבה ממוקמת קרוב יותר לתחתית העמוד, הבולטות שלה הולכת ופוחתת. אמנם הדבר תלוי בהימצאותם של אמצעי הבלטה אחרים, אך במדדי הבולטות המיקום הגבוה בעמוד בכל זאת משקף בולטות רבה יותר.

7. **האם יש תמונה:** ידיעה המלווה בתמונה בולטת יותר. לכן, ככל שיש יותר תמונות וככל שהתמונה בגוף הידיעה או הכתבה גדולה יותר, הידיעה/כתבה בולטת יותר. אין להסיק מכך שהתמונה כשלעצמה היא ראיה ליתר חשיבות; במקרים לא מעטים התמונה באה על חשבון הטקסט ונוגסת בדברי המופיעים בו. יתרה מזו, במקרים מסוימים כמעט ואין קשר בין תוכן הכתבה לתמונה. קיום התמונה נועד אפוא במקרים רבים למשוך תשומת לב והתעניינות בתוכן הכתבה.

8. **התייחסות בעמוד הכותרות:** אין ספק שהעמוד הראשון הוא החשוב ביותר בעיתון. הקורא מתייחס תחילה לכותרות בעמוד הראשון. לפיכך עמוד זה הופך להיות לקט של הידיעות החשובות ביותר בעיני העורכים. חוקרים רבים מייחסים לעמוד הראשון את

התפקיד המרכזי בקביעת סדר היום התקשורתי.

9. **נושאים:** הסוגיות שהידיעות/הכתבות הנוגעות לאוכלוסייה הערבית עוסקות בהן. מפת הסוגיות העיקריות שעולות בהקשר של דיווח על האוכלוסייה הערבית היא אינדיקציה חשובה לדפוסי סיקור האזרחים הערבים בתקשורת העברית. יש לציין כי נעשה שימוש ברשימת נושאים שנקבעו לפי התוכנית GMMP.[29]

10. **תפקידו של הערבי:** ההתייחסות לתפקידו של הערבי, גם בלי קשר לידיעה/כתבה, היא אינדיקציה חשובה להבנת תמונת העולם התקשורתית המוצגת בעיתון ולאופן ייצוג הערבים בתקשורת בכלל. בהקשר זה יש לציין כי אזכור מקצועו של אזרח ערבי בסיקור, גם אינו קשור עניינית לנושא, מעיד כי הכתב מתייחס למרואיין ברצינות ורואה בו ישות קיימת בפני עצמה.

11. **האם הערבי הוא עבריין או קורבן:** שאלה זו והשתיים הבאות אחריה הן שאלות איכותניות ולכן הן נבחנו בהתבסס על דפוסים מקובלים במחקר איכותני של הצלבת קריאת התכנים על ידי שני קוראים ברמת התאמה גבוהה של 80% לפחות. שאלות אלו תורמות להבנת הסיקור התקשורתי של האזרחים הערבים. פרמטר זה ממלא תפקיד ראשי בעניין המסגור (Framing) ככל שהידיעה/כתבה מתייחסת לאוכלוסייה הערבית.

12. **הכתבה/ידיעה משקפת סדר או אי־סדר:** לדעתם של חוקרים רבים, האוכלוסייה הערבית מקושרת ברוב המקרים לחדשות של אי־סדר.

29. ראו www.waccglobal.org (כניסה אחרונה 1.12.10).

13. הידיעה/כתבה עוסקת בהפללה או אי־הפללה: פרמטר זה נבחר על סמך מחקרים אחרונים שטענו כי התקשורת הישראלית מנסה ככל הניתן להפליל את האוכלוסייה הערבית. דוגמה חשובה להמחשת הדפוס הזה היא סיקור ה"בנייה הבלתי חוקית" ומדיניות הריסת הבתים בחברה הערבית מבלי להתייחס להקשר של היעדר תוכניות מתאר ביישובים הערביים, סרבול מדיניות אישורי הבנייה ושינוי ייעודי הקרקע, דבר שאיננו משאיר לזוגות צעירים בחברה הערבית ברירה ומביא אותם ליטול סיכונים בבנייה ללא היתר חוקי.

14. מסגרת הידיעה/כתבה היא לגיטימציה או דה־לגטימציה: מסגרת הידיעה/כתבה מתמקדת לא רק במיקומם של האזרחים הערבים כחלק מהחברה בישראל, אלא המידה שבה התנהגותה או דבריה מסוקרים כלגיטימיים וכחלק מהתהליך הפוליטי הלגיטימי ומהדיון הציבורי בישראל או לא.

15. מסגרת הידיעה/כתבה היא הזרה או קבלה: המסגור כאן מציע פרספקטיבה של קבלה או הזרה, מתוך הנחה כי קיים מעגל של חברה ישראלית, והערבי הוא חלק מאותו מעגל או נמצא מחוץ למעגל.

16. האם הכתבה מבקרת את היחס הלא־שוויוני לערבים: כאן אנו יוצאים מנקודת הנחה כי אין די בהתייחסות לסיקור לפי בדיקת המסגור בלבד, אלא שיש לבדוק התעלמות מכוונת מזכויותיהם של האזרחים הפלסטינים. חוקרים רבים סבורים כי ההתעלמות מזכויותיהם של האזרחים הפלסטינים, כולל זכויותיהם

בתקשורת, היא המביאה לסיקור שלילי שלהם.

17. מקורות הידיעה: כאשר נושא הסיקור קשור לאזרחים הפלסטינים, אנשי התקשורת מסתמכים ברוב המקרים על דברי המשטרה. אין ספק כי למשטרה נוח להציג את העובדות כרצונה, אך אין זה אומר שגירסתה היא האמת. על כן חשוב לדעת עד כמה אנשי התקשורת מסתמכים על המשטרה ככל שנושא הסיקור רלבנטי לאזרחים הערבים.

18. כותב הידיעה: זהותו הלאומית או הפוליטית של הכתב/ת משפיעה על אופן סיקור הנושאים. חלק ניכר מהכתבים הישראלים אינם מודעים לייחודיות התרבותית והפוליטית של הפלסטינים אזרחי המדינה, וחלקם הגדול אינם מקבלים את הנרטיב הפלסטיני, דבר הגורם לסיקור שלילי הנושא ממד של הזרה. קיומם של כתבים ערבים בתקשורת הישראלית לא מוביל בהכרח לשינוי בדפוסי הסיקור, אבל עשויה להיות לו השפעה על הנושאים המסוקרים. לכן, מדד זה בוחן את זהות הכתבים ומנסה לקשור אותה לפרמטרים אחרים ברשימה ארוכה זו.

4 ממצאים

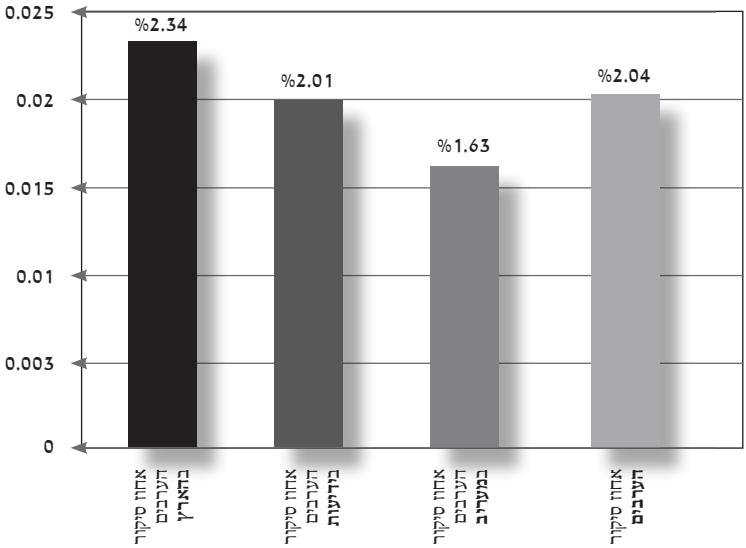
היות ששאלת המחקר העיקרית נוגעת לאופן ייצוגם של הפלסטינים בישראל בתקשורת בימים רגילים, בהיעדר משברים, נתמקד תחילה בנתונים הכמותיים. ההנחה היא שנפח הסיקור יכול לשקף את יחסה התקשורת הישראלית לציבור הערבי. מספר רב של כתבות או ידיעות חיוביות על ערבים במגוון נושאים פוליטיים, חברתיים וכלכליים משקף התייחסות רצינית לאוכלוסייה הערבית. לעומת זאת, התייחסות מעטה או שלילית משקפת זלזול ואי־הכרה בהם כחלק אינטגרלי מהחברה הישראלית.

4.1 אחוז הסיקור

לפי ממצאי המחקר, אחוזי הסיקור של האזרחים הערבים בתקשורת הישראלית אינו שונה בהרבה מאשר ברוב המחקרים שהוצגו לעיל. מספר האייטמים הכולל בשלושת העיתונים במשך התקופה שנבחרה הוא קרוב ל־8,678 כתבות וידיעות. מספר האייטמים ב"הארץ" הוא קרוב ל־3,554, מספר האייטמים ב"מעריב" קרוב ל־2,390, ומספר האייטמים ב"ידיעות אחרונות" הוא 2,733. מספר האייטמים על ערבים בשלושת העיתונים הוא 177, מתוכם 83 ב"הארץ" (באחוזים 2.3%), 39 אייטמים

ב"מעריב" (באחוזים 1.6%), ו־55 ב"ידיעות אחרונות" (באחוזים 2.01%).

תרשים מס' 1 ◀ אחוזי הסיקור של האוכלוסייה הערבית הממוצע בשלושת העיתונים



נתונים אלה מצביעים על הדמיון הרב מבחינת אחוזי הסיקור בין העיתונות ובין אמצעי התקשורת האלקטרוניים. מרבית המחקרים הראו כי סיקור האוכלוסייה הערבית בתקשורת הישראלית האלקטרונית לא עולה על 2%, ומחקרנו מראה תוצאות דומות. תוצאות אלה אינן מפתיעות כלל ועיקר, אך בהתחשב בתקופת המחקר, הנתונים מחייבים מחשבה שנייה.

בתקופת המחקר, בין החודשים אוקטובר-דצמבר 2009, עלו באופן משמעותי אחוזי הפשיעה בישראל בכלל, ואחוזי הפשיעה והאלימות בחברה הערבית בפרט.[30] במצב טבעי ניתן היה לצפות שהעיתונים יסקרו את התופעה המדאיגה הזאת ולא יתעלמו ממקרי הפשיעה והרצח הגואים בחברה הפלסטינית בישראל, אך לא כך היה. ייתכנו שתי פרשנויות לכך. האחת, שהעיתונים שינו את מדיניותם והפסיקו לסקר רק אירועים שליליים בחברה הערבית, כדי שלא להיתפס כמי שמאירים את החברה הערבית באור שלילי בלבד. האפשרות השנייה, הסבירה יותר, היא שהחברה הערבית לא מעניינת את העיתונות העברית, ולכן היא מיוצגת בה רק כאשר הדברים נוגעים ישירות לחברה היהודית. במשך תקופת המחקר ציפינו לעלייה בנפח הסיקור של האזרחים הערבים. תוצאות המחקר מוכיחות כי אמנם חלה עלייה קטנה בנפח הסיקור של האוכלוסייה הערבית בתקשורת העברית, אך שיעורה עדיין נמוך מאוד ואף שולי, בהתחשב בעובדה כי אחוז הערבים בישראל הוא 20%.[31] מקרי האלימות הפנימיים בחברה הערבית כמעט אינם מסוקרים בעיתונות העברית, במיוחד בהשוואה לסיקור הפרטני של מקרי האלימות המתרחשים בחברה היהודית. השוליות הכמותית של הערבים בתקשורת העברית אינה מפתיעה לאור מעמדם בישראל ובהתחשב במה שטענו לעיל בדבר תקשורת המושפעת מהמערכת הפוליטית.

30. ראו דוח משטרת ישראל, **סיכום שנת 2009: יותר רציחות פחות גניבות**. (http://www.haaretz.co.il/hasite/spages/1145260.html.) (כניסה אחרונה 15.1.11).

31. נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה 2007, כולל הערבים בגולן ובירושלים. ראו http://www.cbs.gov.il/www/publications/isr_in_n07e.pdf (כניסה אחרונה 15.1.11).

4.2 בולטות

במחקר נבדקו כמה פרמטרים המודדים את הבולטות של ידיעות הקשורות לאזרחים הערבים בעיתונות העברית, ולפיכך בוחנים את החשיבות שהיא מייחסת לאירועים הקשורים אליהם: מספר העמוד של הידיעה, גודל הידיעה, מספר המילים בידיעה, מיקום, מסגרת גרפית, צבע, תמונה, והתייחסות בעמוד הראשון.

מספר העמוד של הידיעה: ההנחה היא שהופעת ידיעה בעמוד הראשון, השני או לכל היותר השלישי מצביעה על בולטותה בסדר היום של העיתון. מחקרים קודמים בתקשורת מחזקים את הטענה שידיעה המודפסת בעמודים הראשונים של העיתון בולטת יותר, ולפיכך זוכה לתשומת לב רבה יותר של הקוראים. המחקר מראה כי רוב הידיעות שבהן מופיעים ערבים מופיעות בעמוד 6 והלאה: 118 ידיעות על ערבים הופיעו בעמודים 6 והלאה, ורק 59 ידיעות על ערבים הופיעו לפני עמוד 6.

מספר העמודים הממוצע בעיתון (בחלק החדשות) הוא 24.6.[32] ממצאינו העלו כי 65 ידיעות על ערבים הופיעו בעמוד 12 והלאה. חשוב להבהיר כי עיתונים מודפסים בשפה העברית מקדישים עמודים אחוריים לספורט וחדשות צבע, היכן שמופיעים דיווחים על קבוצות הספורט הערביות ועל שחקנים ערבים המשחקים בליגות גבוהות, במיוחד בכדורגל. הדבר יכול להסביר מדוע מרבית הידיעות על ערבים ממוקמות בעמוד 6 והלאה

32. החישוב נקבע לפי בחירת 20 עיתונים יומיים מכל עיתון: **מעריב**, **ידיעות אחרונות** ו**הארץ** וקביעת הממוצע.

– כאמור דבר המצביע על שוליותה של האוכלוסייה הערבית בסיקור התקשורתי.

חשוב להסב את תשומת הלב לידיעות שהתפרסמו בעמודים הראשונים, ובמיוחד בעמוד הראשון. מתוך 177ידיעות על ערבים, 35 ידיעות התפרסמו בעמוד הראשון – קרוב לחמישית מהידיעות על ערבים, נתון מפתיע כשלעצמו. אפשר להסביר זאת באמצעות העובדה כי בתקופת המחקר חלה עלייה חדה באירועי פשיעה ואלימות בחברה הערבית, אשר הביאה להבלטת ידיעות אלו. עובדה זו מתיישבת עם הקו הכללי של מסגור האוכלוסייה הערבית כמי שמזוהה עם אי־סדר, דבר המשמר אותה כחריגה, עבריינית ומסוכנת.

במבחן הבולטות נבדק גם **מיקומן של הידיעות על ערבים בעמודי העיתון**. לשם כך חולק העמוד לשני חלקים, עליון ותחתון. ההנחה היא שידיעה הממוקמת בחלק העליון של העמוד בולטת יותר. המחקר מצא כי רוב הידיעות על ערבים ממוקמת בחצי העליון – 84 ידיעות על ערבים התפרסמו בחצי העליון של עמודי החדשות בשלושת העיתונים, לעומת 51 ידיעות על ערבים שהתפרסמו בחצי התחתון ו־42 ידיעות על ערבים שהתפרסמו באמצע העמוד. אם כן, מרבית הכתבות, כשהן כבר מופיעות, מתפרסמות באמצע העמוד או בחלקו התחתון.

מדד נוסף לבולטות הידיעות העוסקות באזרחים ערבים בעיתונות העברית הוא **גודל הידיעה ביחס לעמוד**. ככל שהידיעה גדולה יותר היא בולטת יותר בעמוד שבו היא מודפסת. נמצא כי 28% מסך כל הידיעות הקשורות

לאזרחים הערבים תפסו שמינית עמוד (49 ידיעות); 22% מסך הידיעות שנבדקו תפסו כשישית עמוד (38 ידיעות); 14% מסך כל הידיעות על ערבים בשלושת העיתונים תפסו כרבע עמוד (26 ידיעות); קרוב ל־19% מן הידיעות תפסו כחצי עמוד (35 ידיעות); קרוב ל־8% תפסו עמוד (15 ידיעות); ומספר כמעט זהה של ידיעות תפסו יותר מעמוד אחד (14 ידיעות).

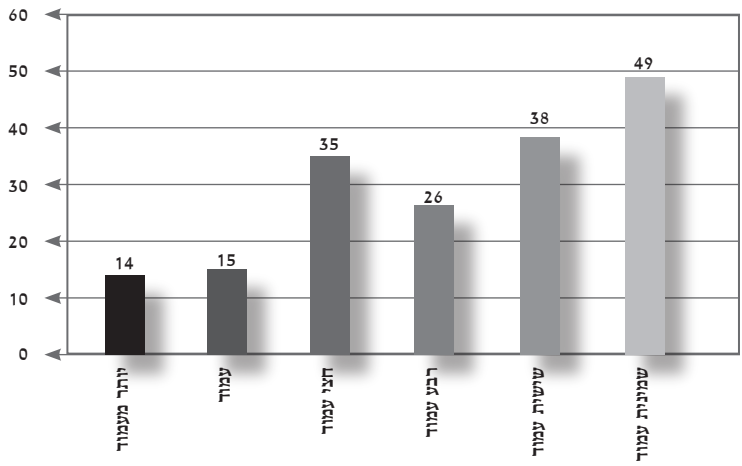
הידיעות שתופסות יותר מעמוד הן בדרך כלל ידיעות בתחום הספורט או ידיעות הקשורות לביטחון המדינה. לפי הבדיקה שלנו, כמעט כל הידיעות בתחום הספורט ב"ידיעות אחרונות" זכו ליותר מעמוד, גם בעמודי החדשות,[33] וסיקור אירועי אלאקצא והתנועה האסלאמית בשלושת העיתונים זכו ליותר מעמוד.[34] גם פרשת תא"ל עימאד פארס זכתה לשטח סיקור של יותר מעמוד ב"מעריב" מיום 11.11.09. ב"ידיעות אחרונות" קיבל רצח חייל בידי חברו בקניון בנגב ("נקמת החייל", 28.12.09) סיקור של יותר מעמוד. לפי דפוסי סיקור אלה ניתן לראות שלא רק שנושאים ביטחוניים תופסים נתח גדול מסיקור האוכלוסיה הערבית, אלא שגם הבולטות שלהם גדולה, דבר שמעצים את האפקט השלילי של חדשות מעטות מבחינה מספרית.

הטבלה הבאה משקפת בבירור את גודל הידיעה ביחס למקומה בעיתון.

33. **ידיעות אחרונות**, "ללא דרבי", 22.12.09.

34. **מעריב**, "מקרה קיצון", 8.10.09.

תרשים מס׳ 2 ◀ גודל הידיעה על ערבים ביחס לעמוד



כמדד של בולטות נבחן גם **צבע הכותרת או הידיעה**. הצבע הדומיננטי בידיעות הוא שחור או אפור. צבע אחר – אדום או ירוק – מבליט את הכותרת באופן חיובי או שלילי ומעודד את הקריאה. הצבע גם רומז כי מדובר בידיעה ייחודית ושונה. במחקר נמצא כי בכמעט 80% מהידיעות על ערבים יש צבע, ורק 20% מהידיעות על ערבים הודפסו בשחור־לבן. ההסבר לכך זה נמצא בבחינה מעמיקה של סוגי הידיעות המקבלות כותרת צבע, שהן ידיעות עם תמונה (ראו בהמשך). רוב כותרות הצבע, מלבד ידיעות הספורט, עוסקות בפשיעה, רצח, תאונות דרכים וביטחון המדינה. היות שהצבע מקנה בולטות, סביר כי הצבע בסיקור הערבים תורם לסגרגציה בסיקור ולהדגשת הזיקה בינם ובין תחום הפשיעה והסכנה הביטחונית, ובכך מאשש את הסטריאוטיפים של ״עולם שלישי״ ו/או ״גיס חמישי״.

מדד בולטות נוסף שנבחן במחקר הוא **התמונה** – כלי המחשה חזק ביותר. לא בכדי אומרים כי "תמונה שווה אלף מילים". תמונות מושכות את העין ומפנות תשומת לב מיוחדת לידיעה. תמונה יכולה להמחיש את המציאות בצורה חזקה יותר, אך לא פעם תמונות מחליפות את הטקסט הכתוב, ועל כן יש לבחון כל ידיעה בנפרד. המחקר העלה כי ב־78% מהידיעות על ערבים יש תמונה להמחשה. כבר ציינו לעיל כי ברוב הידיעות או החדשות בתחום הפשיעה, תאונות הדרכים וביטחון המדינה יש צבע ותמונה להמחשה. במקרה שלנו ההמחשה תורמת לכיוון השלילי: מטרתה להציג את "חומרת המקרה" ולהפריד ידיעות הקשורות לערבים משאר הידיעות תוך ניסיון ליצור מרחב תקשורתי השייך אך ורק לערבים.

עוד מדד של בולטות שנבדק הוא קיומה של **מסגרת נפרדת לידיעה**. בדומה לשאר הפרמטרים של בולטות, מסגרת נפרדת מקנה לידיעה חשיבות ומבחינה אותה משאר הידיעות, לטוב או לרע. המחקר הראה כי 97% מהידיעות על ערבים הודפסו במסגרת נפרדת, המסמלת סוג של סגרגציה כפי שהוסבר לעיל.

4.3 נושאי ידיעות על ערבים

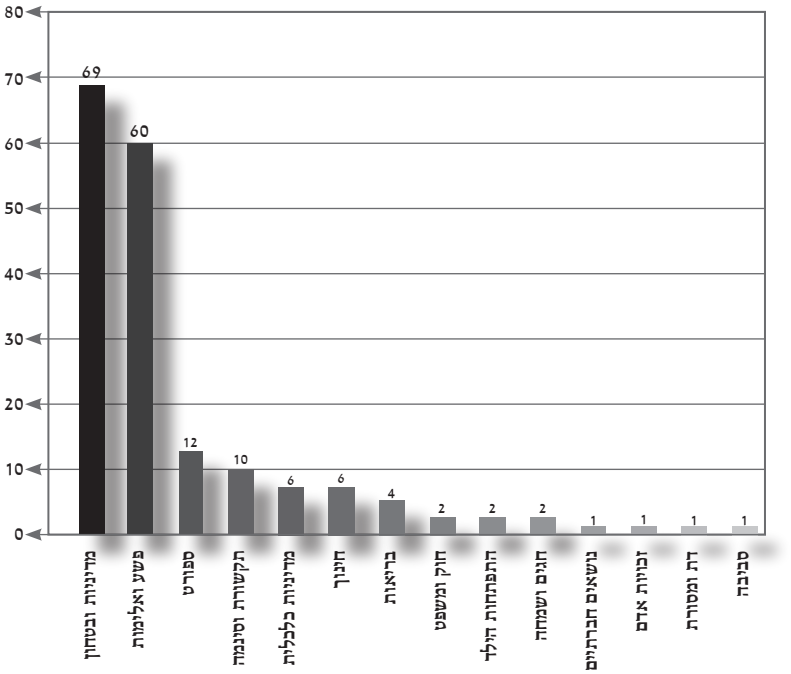
בפרק זה בדקנו, כמו רוב המחקרים, את נושאי הידיעות שהאוכלוסייה הערבית מיוצגת בהם. הבדיקה נועדה בראש ובראשונה לבדוק אם המגמה שחוקרים רבים הצביעו עליה עדיין קיימת גם בהיעדר משברים אזרחיים. בין היתר, האם התקשורת הישראלית מדגישה את אותם

נושאים, כפי שעשתה בעבר, ומכאן שהיא ממשיכה לשמור על תפקידה בעת סיקור האזרחים הערבים, או שישנו שינוי בתחום זה? עוד בדקנו אם יש בסיקור הטיות או מסגור שלילי שתכליתו הזרה והדרה של האוכלוסייה הערבית, וכן אם יש קשר בין הזהות הלאומית של הכתב ובין אופן ייצוגם של האזרחים הערבים.

יש לציין תחילה כי בחירת הנושאים הסתמכה בעיקר על רשימת הנושאים של ה־GMMP (Global Media Monitoring Project) – פרויקט מעקב אחרי הופעת נשים בכלי תקשורת בכל העולם. הנושאים מגוונים, ולכל נושא יש נושאי משנה, כך שתחת כלכלה מופיעים תת־נושאים כמו מדיניות כלכלית, זכויות עובדים, עוני וכו'.

בטבלה מס' 3 אפשר לראות בבירור מהם הנושאים שבהם האזרחים הפלסטינים מסוקרים בעיתונות העברית ואת מספר הידיעות על ערבים בכל נושא ונושא.

תרשים מס׳ 3 ◀ נושאי הסיקור של אזרחים ערבים בעיתונות העברית



בתרשים מס׳ 3 אפשר לראות כי הנושא המוזכר ביותר בידיעות על ערבים או על נושאים הקשורים לערבים, ללא קשר לרלבנטיות שלו לידיעה, הוא מדיניות וביטחון. קרוב ל־39% מהידיעות על ערבים בתקשורת הישראלית התייחסו לנושאים הקשורים לביטחון המדינה (69 ידיעות). לפי הפירוט של רשימת ה־GMMP, נושאים אלה כוללים פוליטיקה, צבא וביטחון, תהליך שלום, ומשא ומתן, ומדיניות פנים (גזענות, אפליה, אי־שוויון וכו׳).

בבדיקה מעמיקה התגלה שרוב הידיעות על ערבים בנושאי מדיניות וביטחון הן שליליות, למעט כמה ידיעות שחלקן התייחס לפרשת סרן ר' מול העיתונאית אילנה דיין,[35] פרישתה של ראניה ג'ובראן ממשרד החוץ,[36] פרישתו של תא"ל עימאד פארס (רק אחרי ההחלטה שלא להוריד את תא"ל משה תמיר בדרגה[37]), ובניו של סמ"ר עומר סואעד שנחטף בשנת 2000.[38]

העובדה שרוב הידיעות על ערבים בכל הקשור למדיניות וביטחון הן שליליות מחזקת טענות של מחקרים קודמים.[39] הדרת הערבים מהמרחב התקשורתי הישראלי לא משתקפת רק במספר הידיעות, במיקומן ובאופן הצגתן, אלא גם ביכולתם של הערבים לבטא את רצונם ועמדותיהם באופן לגיטימי. בתקשורת הישראלית נעשית הדרה כפולה שתכליתה גם הזרה: מצד אחד סיקור מועט של נושאים הקשורים לערבים, ומצד שני סיקור הכפוף לכללי הרוב הדומיננטי – במקרה שלנו הרוב היהודי. הכפיפות המבנית של החברה הערבית לרוב היהודי, שחוקרים רבים הצביעו עליה, משתקפת בדפוסי סיקור האוכלוסייה הערבית, המשקפים את שוויון הנפש של התקשורת לכפיפות זו ואת חוסר הערעור עליה או הפניית תשומת לבם של הקוראים אליה, ומכאן הפיכתה לנורמטיבית. זאת ועוד, התקשורת מחזקת את הכפיפות המבנית מכיוון שהיא לא רק משקפת את המציאות אלא גם מבנה אותה.

התקשורת הישראלית עיצבה את הערבי בהתאם לקריטריונים של הרוב היהודי; הערבי הטוב הוא זה

35. **ידיעות אחרונות**, 9.12.2009, עמ' 20.
36. **מעריב**, 6.12.2009, עמ' 12.
37. **ידיעות אחרונות**, 26.10.2009, עמ' 3.
38. **ידיעות אחרונות**, 18.12.2009, עמ' 3.
39. ראו מבוא.

שאינו מערער על הקונצנזוס הישראלי־ציוני. לעומת זאת, ערבי כמו ח"כ מוחמד ברכה, שהוגש נגדו כתב אישום בגין תקיפת שוטר,[40] הוא מחוץ לקונצנזוס ומוצג בצורה שלילית אם וכאשר הפרשה מסוקרת, אף על פי שמדובר באיש ציבור שנמנע ממנו להשתתף בהפגנה. מובן כי עובדה זו לא הוזכרה בעת סיקור המקרה של ברכה וכתב האישום.

ידיעות בתחום ביטחון המדינה המוצגות ומסוקרות באופן חיובי הן אלו שעולות בקנה אחד עם האידיאולוגיה והשקפת העולם של הרוב הדומיננטי, במיוחד כאשר מדובר ביחסה של החברה למנהיגות הערבית. ניסיון הדה־לגיטימציה של המנהיגות הערבית נוצר באמצעות הצגת מנהיגים כמודל לכלל האוכלוסייה. הערכים המנחים את הסיקור של מנהיגים ערבים הם זלזול וחשדנות. ערכים אלה משתקפים במסגרות הסיקור ובהבלטת הנושאים הנחשבים ל"בעייתיים". יש כאן תפיסה דיכוטומית היררכית הממקמת את החברה היהודית כמדד להתייחסות ל"אחר" הערבי, תוך כדי הדגשת היחס השיפוטי והחשדני.

הנושא החשוב השני (הובלט ב־60 ידיעות – 34%) הוא **פשע ואלימות**. כבר הזכרנו כי בתקופה הנחקרת חלה באופן מקרי בחברה הישראלית בכלל ובחברה הערבית־פלסטינית בפרט עלייה במקרי הפשיעה והאלימות על כל צורותיה: רצח, מכות, תאונות דרכים, שוד וסחר בנשק. חשוב לציין כי ברוב המקרים המקור העיקרי של הכתבים הוא המשטרה. ברור כי למשטרה חשוב לשמר תדמית של "לחימה בפשיעה", אך תדמית זו גוררת התעלמות מהעובדה כי לכל

40. **ידיעות אחרונות**, 2.11.2009, עמ' 20.

פשע יש קורבן ומאחורי כל קורבן יש סיפור. רק בחלק קטן מהידיעות על נושא כאוב זה היתה התייחסות לפן האנושי של הקורבנות. דוגמה להתייחסות כזו היא הרצח של אמג'ד שואהנה מג'לג'וליה שנרצח בעת שחזר מבית הספר, כפי שסוקר ב"הארץ".

הנושא השלישי בחשיבותו הוא **הספורט**. קרוב ל-7% מהידיעות (12 ידיעות) על ערבים היו בתחום הספורט. סיקור הערבים בעמודי הספורט היה מגוון, לאו דווקא כולו שלילי, ונע בין סיקור נורמטיבי רגיל, סיקור שלילי וסיקור חיובי מאוד ואף מפתיע ב"ידיעות אחרונות". שלושת העיתונים סיקרו את המשחקים החשובים בחברה הערבית באופן רגיל ובמונחים של הפסד או ניצחון ומספר שערים. סיקור הדרבי בין אחי נצרת לבני סח'נין[41] בשלושת העיתונים היה שונה, שלילי למדי ומתלהם. שלושה ימים לפני המשחק כבר עסקו הכתבים בפחד של המשטרה מאלימות בין אוהדי שתי הקבוצות בתום המשחק. לדברי מאמני הקבוצות באתרי החדשות בערבית, הדבר רק תרם לאלימות. דפוס כזה של סיקור תואם את טענתם של חוקרי התקשורת פול לזרספלד ורוברט מרטון, כי אחד מתפקידי התקשורת הוא אכיפת נורמות חברתיות. אף על פי שאין מדובר כאן בנורמה חברתית, ניתן לטעון כי התקשורת הישראלית מעודדת בדפוסי הסיקור שלה פעולה מאורגנת מסוימת באמצעות חשיפה של מצבים שאינם תואמים את המוסר הציבורי והופכת אותם לנורמות.[42] התקשורת מנרמלת את יחסה של החברה

41. **ידיעות אחרונות**, 22.12.2009; **מעריב**, 22.12.2009; **הארץ**, 22.12.2009.

42. לזרספלד, פול ומרטון, רוברט (1995). "תקשורת המונים, טעם פופולרי ופעולה חברתית מאורגנת". **תקשורת המונים – מקראה**. ת"א: האוניברסיטה הפתוחה, 76–92.

הכללית לציבור הערבי, בעיקר את יחסם של צרכניה, ונותנת לגיטימציה ליחס חשדני ומזלזל. קוראי העיתונים מקבלים תמונה מסוימת על החברה הערבית, וזו הופכת במרוצת הזמן לאמת היחידה שהם מכירים. כך הופכים דפוסי הסיקור הדומיננטיים להיות נורמה חברתית.

"ידיעות אחרונות" הגדיל לעשות בסיקור הספורט בחברה הערבית; במשך תקופת המחקר התפרסמו כמה כתבות חיוביות על ערבים בתחום הספורט. אחת הידיעות, "מחלק כדורים",[43] התייחסה לקשר אחי עראבה חמודי בדארנה, שהוא גם סטודנט לרפואה. כתבה אחרת, "החלוצה",[44] התייחסה למנחה הערבייה של תוכנית הספורט בערוץ 5. אך כתבות אלו לא משנות את הטון הכללי של התקשורת הישראלית בייצוג האזרחים הערבים, אלא רק מחזקות את הדימוי של "הערבי הטוב" המוצג כניגוד ל"ערבי הרע", הדומיננטי ביתר המקרים.

הנושא הרביעי בחשיבותו בתקופת המחקר הוא **תקשורת וקולנוע**. בתקופה זו חלה התפתחות בפרשת מוחמד בכרי והסרט "ג'נין ג'נין", שסוקר כמובן באופן שלילי היות שמנגד מדובר בתביעת קצינים שלחמו במחנה הפליטים ג'נין והגנו על שמם הטוב מול בכרי, שהואשם בזיוף ובשקרים. עוד עניינים היו פיטוריו של כתב ערוץ 2 סלימאן אלשאפעי, וכן חדשות הקשורות לסרט "עג'מי" שיוצריו הם יהודי וערבי, ירון שני ואסכנדר קופטי, וסיקורו היה לרוב חיובי.

סיקור **המדיניות הכלכלית והחינוך** הגיע למקום החמישי מבחינת

43. **ידיעות אחרונות**, 9.11.2009.
44. **ידיעות אחרונות**, 5.10.2009.

החשיבות. בכל הקשור לכלכלה הכתבות היו חיוביות, למרות מספרן הזעום בהתחשב בעובדה שאחוזי העוני בחברה הערבית מרקיעי שחקים. חלק מהידיעות בתחום הכלכלה התייחסו לתרומתה של תוכנית ויסקונסין לחברה הערבית, בהקשר של הדיון בהארכת פעולתה. הכתבה היתה חיובית לכאורה, אך התעלמה בין היתר מהפגנות שיזמו ארגונים חברתיים נגד התוכנית, מהאפקט השלילי שלה (הרחבת מעגל העוני למרות צמצום האבטלה וכו׳) לפי דוחות של כמה ארגונים, ועוד.[45]

הנושא השישי היה **בריאות**. שנת 2009 היתה שנת ״שפעת החזירים״ (H1N1), ש־88 אנשים בישראל מתו ממנה או מסיבוכים הקשורים אליה עד 24 בינואר 2010.[46] חלק ניכר מהנפטרים היו ערבים. התקשורת התייחסה לכל מקרה בנפרד, אבל לא בכל המקרים אפשר היה לדעת אם הנפטר הוא ערבי או לא. על כל פנים הסיקור היה סטריליי למדי ולא נכנס לפרטים גם כאשר הנפטר היה יהודי. אף כי ניתן לטעון שהתקשורת יצרה דרמטיזציה של המחלה ועוררה פאניקה מהשלכותיה בשל חוסר במידע ובפרטים, בסופו של דבר היא תרמה באופן חלקי לעצירת הפאניקה האזרחית שהתעוררה בעקבות התפשטות המחלה.

שאר נושאי הידיעות שסיקרו ערבים קיבלו התייחסות דומה, וממילא מדובר בידיעה או שתיים לכל היותר בכל נושא: התפתחות הילד, דת, סביבה, זכויות אדם, חוק ומשפט, חגים ושמחה.

45. ראו עתירת האגודה לזכויות האזרח בעניין, בשם ארגונים חברתיים (2010): http://www.acri.org.il/story.aspx?id=2467 (בניסה אחרונה: 31.1.11)

46. ראו לפי נתוני משרד הבריאות: http://www.health.gov.il/h1n1/world.asp (בניסה אחרונה: 31.1.11)

4.4 מסגור הידיעות והנושאים הקשורים לאזרחים הערבים

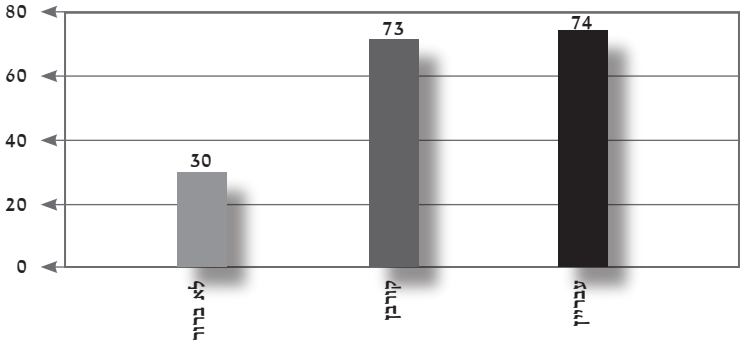
כדי להבין את אופן ייצוגם של הערבים בעיתונות העברית אין די במיון הידיעות שערבים נזכרים בהן לנושאים, אף על פי שזוהי אינדיקציה טובה ליחסה של התקשורת כלפיהם. כדי להעמיק את הבנת דפוסי הייצוג של האוכלוסייה הערבית בתקשורת הישראלית בדקנו גם את מסגור הידיעות. לשם כך נבחנו כמה פרמטרים: מקצועו של הערבי הנדון בידיעה, האם הוא קורבן, האם הכתבה משקפת סדר או אי־סדר, הפללה או אי־הפללה, לגיטימציה או דה־לגיטימציה, קבלה או הזרה, והאם יש בכתבה ביקורת על היחס הלא־שוויוני לאזרחים הערבים.

אזכור מקצועו של הערבי הוא פרמטר של בולטות, זיהוי והאנשה. לפי ממצאי המחקר, בקרוב ל־71% מהידיעות הוזכר מקצועו של הערבי הנדון כחלק אינטגרלי מהידיעה. עם זאת, רוב הידיעות סיקרו את הערבים בצורה שלילית למדי, ועל כן יוצא כי ההתייחסות למקצוע מילאה תפקיד שלילי. דוגמה לכך היא העובדה ששלושת העיתונים התייחסו למקצועו של פארס זיאן שרצח את אשתו מנאר כנעאן־זיאן ז"ל מכפר ירכא ב־2.11.09, וציינו בהבלטה את מקצועו כמורה בבית ספר. מדפוס הסיקור עולה מסר סמוי שאם אפילו המורים בחברה הערבית הם רוצחים, מה כבר יש להגיד על שאר החברה. אמנם מסר זה לא מועבר ישירות, אך בתרבות תקשורתית של חשדנות, עליונות והטפת מוסר, הוא עובר לכל מי שקורא את הכתבה.

ב־42% מן הידיעות הערבי מוצג כעבריין (74 ידיעות),

לעומת 41% ידיעות (73 ידיעות) שבהן הוא מוצג כקורבן. ההבדל מפתיע, אם כי ההתייחסות לערבים כאל עבריינים עדיין רווחת יותר. עבריין הוגדר כאדם שעבר עבירה או שלא ציית לחוק או לכלל, לאו דווקא בתחום הפלילי ולאו דווקא אם הורשע. דפוס סיקור זה מקדש את החוק ומעצים את עבריינותו של העבריין, אשר מוצג כמי שמערער על הסדר הקיים. במקרה שבו הסדר הוא סדר המדינה היהודית והעבריין הוא ערבי, המסקנה היא שערבי, מעצם היותו מערער על הסדר, הוא אויב המדינה והרוב היהודי המזוהה איתה.

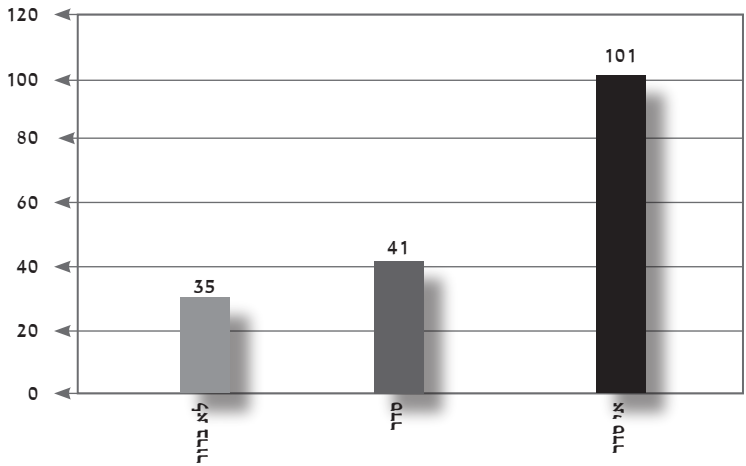
תרשים מס׳ 4 ◀ הערבי הוא קורבן או עבריין



בעוד שההבדל בין קורבן לעבריין בתיאור הערבי בתקשורת הישראלית קטן מאוד, רוב הידיעות – 57% – משקפות אי־סדר (101 ידיעות), לעומת 23% (41 ידיעות) מהידיעות המשקפות סדר. ״חדשות סדר״ הן חדשות העוסקות באירועים או בתהליכים חיוביים כמו הישגים,

שיפורים, בנייה, יצירה, לכידות חברתית, שיתוף פעולה ועוד, ואילו "חדשות אי־סדר" עוסקות באירועים או בתהליכים שליליים כמו סטייה חברתית, עבריינות, הרס, פגיעה ברכוש, טרור, סכסוכים ועוד. מגמה זו תואמת את הממצאים שהיו קיימים במחקרים קודמים, אף כי ניתן לראות שבאחוז לא מבוטל מהכתבות החלוקה הזאת לא ברורה לגמרי.

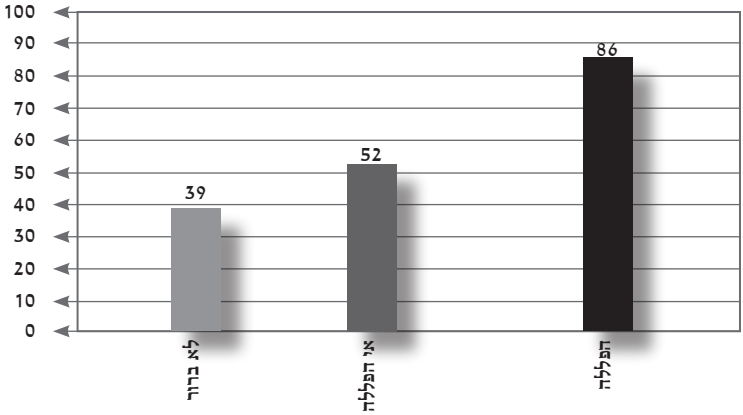
תרשים מס' 5 ◀ הידיעה/ כתבה משקפת סדר או אי־סדר



בדומה לנתון הקודם, רוב הידיעות על ערבים עוסקות בהפללה – אישום פלילי באופן ישיר או עקיף של אחת הדמויות הערביות בכתבה. קרוב ל־49% מהידיעות עוסקות בהפללה (86 ידיעות), לעומת 29% מהידיעות העוסקות באי־הפללה (52 ידיעות). המשמעות היא שחלק

גדול מהכתבות לא רק משמרות את הדימוי העברייני של החברה הערבית, אלא גם מאשימות אותה במצבה. העבריינות הופכת לתכונה אינהרנטית, שהאוכלוסייה הערבית מזוהה איתה בצורה מתמדת. זהו סוג של כלי־אה סמלית המשקפת אלימות אפיסטמולוגית.

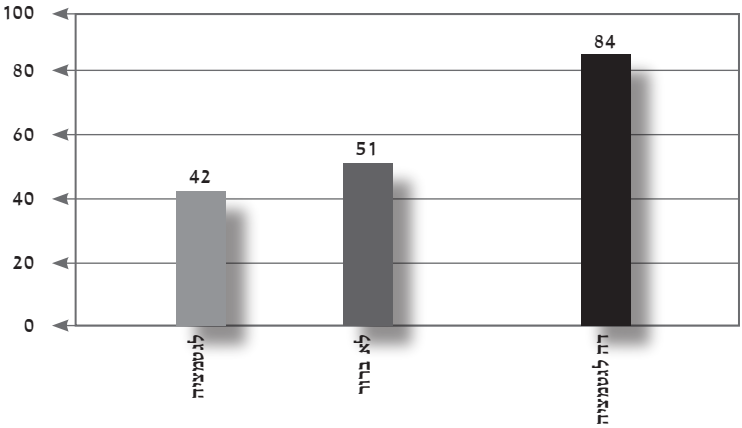
תרשים מס' 6 ◀ הפללה או אי־הפללה



עוד נמצא כי ב־48% מהידיעות (84 ידיעות) יש ניסיון לדה־לגיטימציה של האזרחים הערבים. דה־לגיטימציה הוגדרה כקביעה כי העמדות או המעשים שתוארו בכתבה חורגים ממסגרת הקונצנזוס הפוליטי. רק 24% מהידיעות (42 ידיעות) על ערבים מקדמות לגיטימציה. יש לציין גם כי בחלק ניכר מהידיעות לא היה ברור אם יש ניסיון לעשות לאזרחים הערבים דה־לגיטימציה או לא. המונח נמדד בהתאם לעמדות או למעשים

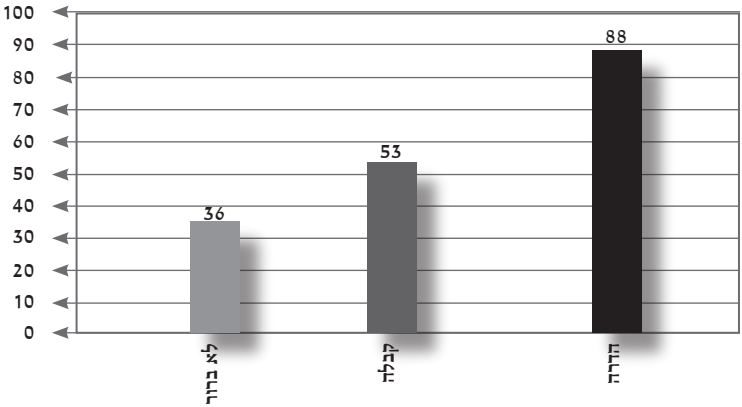
שתוארו בכתבה וחריגתם ממסגרת הקונצנזוס הפוליטי, המקובל על החברה היהודית. דפוס סיקור זה מצביע על האמביוולנטיות של גבולות השייכות ועל היותה של החברה הערבית בישראל בעת ובעונה אחת חלק מהחברה הישראלית וגם לא חלק ממנה.

תרשים מס' 7 ◀ לגיטימציה או דה־לגיטימציה של האזרחים הערבים



בהמשך לממצאים בעניין המסגור, ב־50% מהידיעות (88 ידיעות) נעשתה הזרה, כלומר הערבים הוצגו כבלתי מוכרים, בלתי שייכים לחברה ומוזרים, לעומת 30% מהידיעות (53 ידיעות) שבהן היתה קבלה שלהם. ב־20% מהידיעות (36 ידיעות) הצגתם לא היתה חד־משמעית.

תרשים מס׳ 8 ◀ קבלה או הזרה



ברוב המקרים – 70% מהידיעות – לא היה אזכור של היחס הלא־שוויוני לאוכלוסייה הערבית, לעומת 25% מהידיעות בלבד (לרוב ב״הארץ״) שהתייחסו לסוגיית האי־שוויון. פער זה מלמד כי הדרתם של הערבים מהמרחב הציבורי הישראלי היא נורמטיבית. תמונה זו נכונה במיוחד אם מביאים בחשבון את האפקט המצטבר של כל כלי התקשורת שהצגנו עד כה.

סיקור הערבים במנותק מההקשר הפוליטי וממציאות ההדרה, הקיפוח והאי־שוויון של הערבים, והתעלמות מהנרטיב האידיאולוגי־פוליטי המקשר בין העבר של הערבים בישראל – שכלל תהליך קולוניאלי, חורבן וגירוש ובין עתיד רצוי של דמוקרטיה הסדרית – מצביע על ניסיון סיקור סטרילי ושטחי.

חוקרים רבים ראו בהדרה תוצאה של התעלמות מכוונת

מזכויותיהם של הערבים בישראל כאזרחים. מחקרנו מציע כי התקשורת, בדומה לממסד הישראלי, מתנערת מאחריותה ומאחריותו של הממסד למצבם של האזרחים הערבים ומאמצת דרכי סיקור המנותקות מההקשר הפוליטי.

4.5 מקור הידיעות על אזרחים ערבים בתקשורת הישראלית

למקור הידיעה ולכותבה יש השפעה מכרעת על אופן הייצוג של המופיעים בה. ככל שהכתב עוסק באירוע תוך בחינת היבטים שונים שלו, מתקבלת תמונה מדויקת ומורכבת יותר. המקורות הרשמיים, המרכזים בידיהם מידע רב, מהווים מקור מידע מרכזי לתקשורת. כאלה הם משרדי הממשלה, זרועות הביטחון ומוסדות נבחרים. כאשר מדובר בחוק וסדר, המשטרה ומערכת בתי המשפט מהווים מקור מרכזי לעיתונות. המשטרה היא אחד המוסדות העיקריים המספקים מידע העשוי להיות סנסציוני לתקשורת.[47] התקשורת הישראלית איננה חריגה בהסתמכותה על מקורות משטרתיים, ובפרט כאשר מדובר באזרחים הערבים. העבר מלמד כי אנשי התקשורת גם לא מערערים על גירסת המשטרה ככל שמדובר באירוע הקשור לאוכלוסייה הערבית, להבדיל ממקרים אחרים שבהם התקשורת יזמה – ובצדק – ערעור על גירסת המשטרה, כמו למשל במקרה של רצח הילדה תאיר ראדה מקצרין.

47. R. Boyle (1999), "Spotlighting the police: Changing U.K. Police Media Relation in the 1990's". *International Journal of the Sociology of Law*, 27, pp. 229-250.

מקץ שנים של מעקב, לא זכור לנו מקרה שבו התקשורת העברית יזמה מהלך ובדקה את גירסת אנשי הביטחון והמשטרה כאשר היה מדובר באישום נגד אזרח ערבי. מקרה יחיד שלא ניתן להתעלם ממנו היה יוזמה של "מעריב", דרך הכתב סעיד בדראן, לבדוק את טיעוני המשטרה והשב"כ בכל הקשור לפרשת תופיק פוקרא בנובמבר 2002. פוקרא נעצר בטורקיה אחרי שהואשם ששלף סכין במהלך טיסת אל-על מתל אביב לאיסטנבול וניסה להשתלט על המטוס. בעקבות התחקיר שוחרר לבסוף פוקרא אחרי כמה חודשים שבהם ישב לשווא בכלא הטורקי.

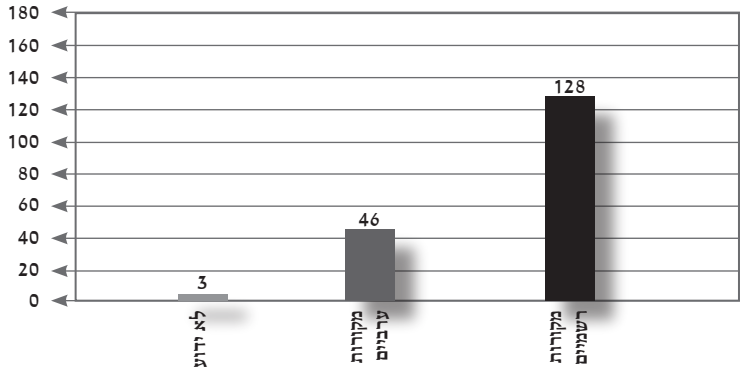
לתקשורת הישראלית חשוב לזכות באמונה של המשטרה. הדבר נכון במיוחד כאשר מדובר באזרחים הערבים. קשרים טובים משמעם זרימת מידע ושיתוף במידע שאיננו זמין לכלל הציבור, אך הם עוקפים את אחד המנגנונים המקצועיים המרכזיים בתקשורת – הצלבת המידע ובדיקתו לעומק. במרבית המקרים, התקשורת מסתמכת על המקורות המשטרתיים ולא טורחת לבחון את עמדת הצד שכנגד ולאמת את הגירסה הרשמית. דפוס פעולה זה בא לידי ביטוי באינספור מקרים, כאשר אזרחים ערבים צוירו על ידי התקשורת כאשמים או כעוברים על החוק בהסתמך על גירסת המשטרה ולא טרחו לבדוק אם גירסתם תואמת את המציאות.[48] במקרים רבים התבררה עמדת המשטרה כלא נכונה, ואותם אמצעי תקשורת לא טרחו להודות בטעותם. דוגמה לדפוס הזה התרחשה במקרה

48. פישמן, גדעון (2005), "המשטרה, התקשורת ומה שביניהם". פורום משטרה וחברה, המכון הישראלי לדמוקרטיה. ראו:
http://www.idi.org.il/PublicationsCatalog/Documents/BOOK_7066.פנים/pdf

השריפה הטרגית בכרמל, כאשר האשמה הוטלה על שני קטינים שנעצרו למשך ארבעה ימים. התקשורת ציירה אותם כאשמים, אך כאשר שוחררו ממעצר כעבור כמה ימים לא טרחה לדווח על כך בצורה מפורשת ולהודות בפזיזותה.

ממצאי מחקרנו מראים כי ברוב המקרים – 72% מהידיעות על ערבים – הכתבים הישראלים מסתמכים על מקורות ממשלתיים ופחות על עמדותיהם של המעורבים בעניין. רק ב־26% מהידיעות היתה התייחסות לעמדותיהם של המעורבים (הערבים) בידיעה. ברוב המקרים ההסתמכות על מקורות ערביים נעשית כאשר הערבי הוא נושא הידיעה, אך שאר הידיעות נסמכות על מקורות רשמיים ועל המשטרה. בתקופת המחקר סיקרו שלושת העיתונים את ההתפתחות בעניין מוחמד בכרי והסרט "ג'נין ג'נין". היועץ המשפטי, עו"ד מני מזוז, החליט שלא לפתוח בחקירה פלילית נגד בכרי בגין הסתה והכפשת שמם של הלוחמים שהוצגו בסרט. מנגד, מזוז החליט להצטרף לערעורם האזרחי של הלוחמים המתקיים בבית המשפט העליון. "ידיעות אחרונות" ו"מעריב" סיקרו את הנושא, אך לא התייחסו כלל לתגובתו של בכרי. "הארץ", לעומתם, ראיין את בכרי, אך רק למחרת ההחלטה.

תרשים מס' 9 ◀ מקור הידיעות



4.6 השפעת זהותו של הכתב על אופן הסיקור

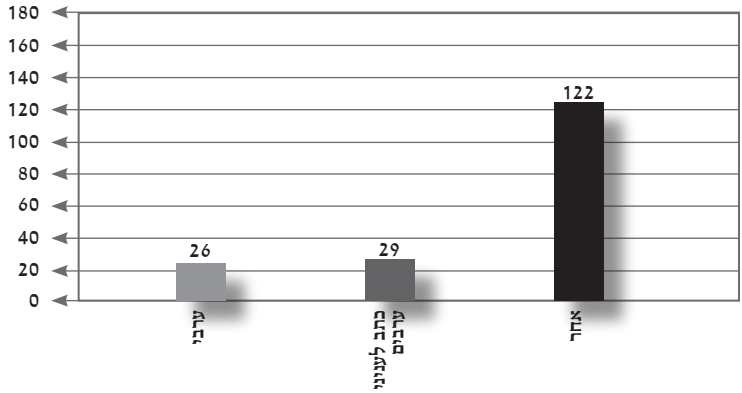
"אם אתה מנסה להבין קבוצה מסוימת של אנשים, יש לחפש את צורות הביטוי שדרכן הם מייצגים את עצמם."

(גריסוולד 2004)

המחקר שלנו מצא כי ב־68% מהידיעות על ערבים הכתב הוא יהודי ואינו הכתב לענייני ערבים. 16% מהידיעות נכתבו בידי כתבים לענייני ערבים, ו־15% מהידיעות נכתבו בידי כתבים ערבים. במילים אחרות, במרבית המקרים כתבות על החברה הערבית נכתבות על ידי כתבים כלליים שאין להם שום נגיעה אליה. מקורות המידע של כתבים אלה לא יכולים להיות החברה עצמה. ממצא זה מצביע על הזרות

בין הכתבים לחברה שהם מסקרים, דבר הפוגע באיכות הדיווחים ובמהימנותם ובהסתמכות כמעט מלאה שלהם על מקורות רשמיים. יתר על כן, הממצאים מצביעים על שוליות העיתונאים הערבים בעיתונות העברית, גם כאשר מדובר בסיקור ענייניהם של האזרחים הערבים.

תרשים מס׳ 10 ◀ זהותו של הכתב

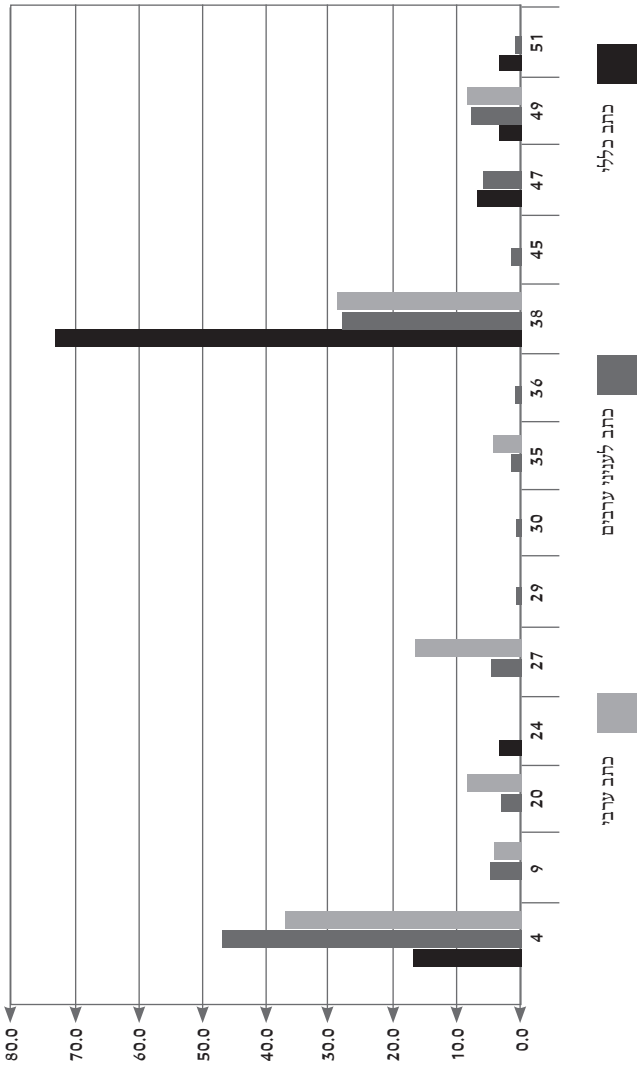


בעקבות העיון בממצאים מצאנו לנכון לבדוק אם יש קשרים בין הפרמטרים שנבדקו במחקר. הקשר בין פרמטרים שונים תורם להבנת דפוסי ההתנהגות במערכות התקשורת הישראלית.

הבדיקה הראתה כי יש קשר בין **כותב הידיעה** ובין **נושא הידיעה**: רוב הכתבים לענייני ערבים מתמקדים בתחום הפלילי ובאלימות. בכל שאר הנושאים, ובייחוד כאשר מדובר במדיניות וביטחון, כותב הידיעה הוא כתב כללי יהודי.

זהו נתון רב־משמעות, המחזק את צדקת דרישותיהם של כמה ארגונים ערביים ויהודיים לשלב במערכות החדשות הישראליות כתבים ערבים כדי להביא לשוויוניות בייצוג העיתונאים ולשיפור דפוסי הסיקור של החברה הערבית בתקשורת העברית. ממצאי המחקר מצביעים על כך שכתבים ערבים לא בהכרח מביאים למהפכה בדפוסי סיקור חברת האם שלהם, אך לצורך בחינת הנקודה הושוו הכתבות שנכתבו בידי עיתונאים ערבים עם כתבות אחרות. כאמור, התוצאה איננה חד־משמעית. מתברר כי כתב ערבי יכול לגרום לאמפתיה של הקורא היהודי, אך לא יכול לשנות את אופן ייצוגם של הערבים בתקשורת העברית. הדבר קשור כנראה לעובדה שהכתבים הערבים המצליחים להשתלב בתקשורת העברית מקבלים על עצמם את מבנה היחסים הקיים ומשתלבים בו בלי לערער עליו, כדי לשמור על משרתם. במערכת חדשות שמועסקים בה עשרות כתבים מתחרים ועורכים רבים, הבאים מקבוצת הרוב ומכוונים אליה את כתיבתם, כתב ערבי אחד לא יכול לחולל מהפכות בדפוסי הסיקור של חברת המיעוט שהוא בא ממנה. מראיונות עם כתבים ערבים עולה באופן ברור כי הם מפנימים את הדכוי הנהוג כלפיהם, בין אם באופן מודע ובין אם באופן לא מודע, כאמצעי הישרדות. בנוסף, חשוב לציין שבמקרים מעטים הכתבים הערבים המועסקים בתקשורת העברית התחנכו בבתי ספר עבריים ולכן אימצו חלק מיחסה של החברה היהודית לחברה הערבית.

תרשים מס׳ 11 ◀ הקשר בין כותב הידיעה לנושא הידיעה (לפי מספרי הנושאים ברשימת ה־ GMMP, ראו הערה מס׳ 29)



מבדיקת הקשרים בין הפרמטרים נמצא גם קשר בין כותב הידיעה ובין מסגור הידיעה בשאלה אם הערבי הוא קורבן או עבריין. כתבים לענייני ערבים וכתבים ערבים נוטים לתאר את הערבי כקורבן ברוב הידיעות שהם מסקרים, ואילו הכתב הכללי, היהודי בדרך כלל, אינו מבהיר זאת. יש להדגיש כי לא נמצא קשר דומה בין כותב הידיעה לשאר הפרמטרים, דבר שמבסס את טענתנו. ברוב המקרים, כתבים ערבים וכתבים לענייני ערבים מסקרים ידיעות בתחום הפלילי ואכן נוטים לתאר את הערבים כקורבנות, אך אין להתעלם מהעובדה כי במרבית הידיעות בתחום הפלילי הערבים עוברים תהליך הפללה, דה־לגיטימציה והזרה.

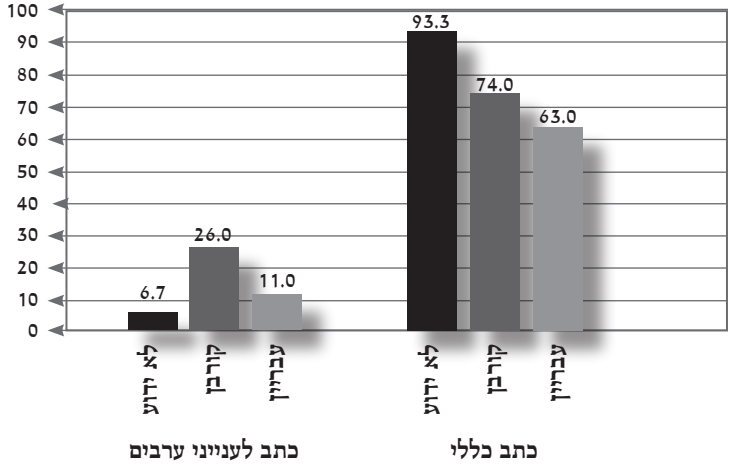
מסקנה זהירה של מחקר זה היא כי זהותו של הכתב איננה גורם מרכזי בקביעת מאפייני סיקור החברה הערבית בתקשורת העברית. העיתונות הישראלית, כמו רוב אמצעי התקשורת הישראליים, מושפעת מגורמים מבניים ותרבותיים, המקבעים דפוסי סיקור שקשה לשנותם ולהילחם בהם.[49] למרות זאת, ואף כי כתבים ערבים וכתבים לענייני ערבים לא משפיעים על הייצוג הסטריאוטיפי השלילי של הערבים בתקשורת, המושפעת הן מהמציאות פוליטית־חברתית והן מהמציאות הסימבולית, נראה כי לכתבים ערבים יש תרומה גדולה לסיקור נושאים חברתיים.

מעיון בתרשים 10 ניתן לראות כי ברוב הנושאים החברתיים – כלכלה, בריאות, משפט, ספורט וחינוך – יש כתבים ערבים. סביר כי אלמלא הם היה הסיקור של נושאים חברתיים

49. Patterson, Thomas G.(1998), "Political Roles of the Journalist," in: Doris Graber, denis McQuail and Pippa Norris (eds.) *The Politics of News and the News of Politics*. Washington DC: CQ Press, pp. 17-31.

שולי עוד יותר. לחלופין, בהתחשב בעובדה שנפח הסיקור של האזרחים הערבים כמעט לא השתנה בשנים האחרונות, נראה כי כתבים ערבים מקטינים את אחוזי הסיקור השלילי של האוכלוסייה הערבית, ובמקביל מעלים את אחוזי הסיקור של נושאים חברתיים הקשורים אליה. ואולם כדי להוכיח את המסקנה הזאת צריך יהיה לבדוק את התקשורת בתנאים של משבר אזרחי ועם יותר כתבים ערבים בתקשורת הישראלית. חשוב לציין שכתבים ערבים בתקשורת העברית נוטים להתאים את עצמם לסביבתם התקשורתית כדי לשמור על מקום עבודתם: הם נוטים לקבל את תכתיבי המערכת ובכך ממעיטים את השפעת זהותם התרבותית יחסית להשפעה של זהותם המקצועית, כפי שהיא נתפסת במערכות החדשות שלהם.

תרשים מס 12 ◀ הקשר בין כותב הידיעה למסגור כקורבן או עבריין



5 דוגמאות

כדי לשפר את יכולתנו לשאוב תובנות מן המחקר על ייצוגם של האזרחים הערבים בתקשורת הישראלית, נציג כאן כמה דוגמאות לידיעות על ערבים שהתפרסמו בתקופת המחקר. אין ספק כי הדוגמאות מסייעות להבנה עמוקה יותר של הנאמר ולביסוס הטענות שהעלינו לעיל.

5.1 ידיעות בתחום הפוליטי־מדיני

סיקור האירועים שהחלו ב־6.10.10 במסגד אלאקצא משקף נאמנה את יחסה של התקשורת הישראלית לאזרחים הערבים כאשר מדובר באירועים הקשורים לביטחון המדינה. האירועים החלו ביום ראשון, 4 באוקטובר 2009. אנשי התנועה האסלאמית קראו לציבור הפלסטיני בכלל ולציבור המוסלמי בפרט לעלות למסגד אלאקצא אחרי שנודע להם כי רבנים ויהודים דתיים מסיירים במתחם ומתכוונים להתפלל בו בחול המועד סוכות.[50] הטיעון המרכזי של הרבנים והיהודים הדתיים, כפי שהשתקפו בהזמנות (ראו נספח 1) הוא שהריבונות על הר הבית שייכת לעם ישראל וכי יש לממשה. חשוב להזכיר כאן

50. ראו נספח 1: החומר הרלבנטי שעליו הסתמכו בתנועה האסלאמית.

כי הקהילה הבינלאומית לא מכירה בסיפוח הישראלי של מזרח ירושלים. מזרח ירושלים מוגדרת אפוא כשטח כבוש שיש לגביו הסכמים בינלאומיים וסטטוס קוו פוליטי־כלכלי.[51] לפי ההסכמים, מתחם הר הבית נמצא בשליטה ירדנית ושליטת הווקף המוסלמי.

קריאתה של התנועה האסלאמית הביאה ללחץ פוליטי מצד מפלגות הימין, התומכות בקריאות הרבנים והיהודים הקיצונים. עימות חריף התפתח בין הערבים לכוחות המשטרה, שהתייחסה אל מחאתם של הפלסטינים כבלתי לגיטימית אך ליוותה את המתפללים היהודים וסיפקה להם אבטחה צמודה.

התקשורת הישראלית – כולל שלושת העיתונים שנכללו במחקר – סיקרה את האירועים במשך כמה ימים.[52] היחס אל התנועה האסלאמית והערבים שהשתתפו באירועים היה שלילי מאוד בכל כלי התקשורת, והזכיר את גישתם באירועי אוקטובר 2000.[53] שלושת העיתונים התייחסו אל הערבים כאל מתפרעים. ב־6.10.10 בחר "ידיעות אחרונות" לתאר את המצב בכותרת ראשית על העמוד הראשון: "מהומות סוכות". לכותרת התלוותה תמונה של בחור מיידה אבנים, בדומה לתמונות שראינו באוקטובר 2000. "מעריב" מ־7.10.10 סיקר את המשך האירועים בכותרת ראשית בעמוד 2: "יום של זעם", וברקע הופיעה אותה תמונה של מיידה האבנים. "הארץ" אמנם לא התלהם בכותרות, אבל התמונות שהתלוו לסיקור במשך ימים שיקפו סיקור חד־צדדי (ראו נספחים).

51. ראו **הארץ**, 14.1.2011.

52. ראו נספח 2: קטעי עיתונות וסיקור האירועים באלאקצא.

53. ראו דניאל דור (2001), **עיתונות תחת השפעה**, בבל.

רק במקרים בודדים נזכרה צעדת אנשי הימין. ההתייחסות לאנשי הימין היתה שונה לגמרי והתבססה בעיקר על שאלת ה"זכות" והשאלה אם ברכת הכוהנים תתקיים בסופו של דבר או לא.

סיקור האירוע בשלושת העיתונים לא התייחס לסוגיית הסטטוס קוו. במסגרת הסטטוס קוו יש לישראל רק שליטה מינהלית במקום ולא ריבונות, מתוקף היותה הכוח הכובש. אך אנשי תקשורת התעלמו מעובדה זו והתייחסו אל צעדת הימין כאל זכות בלתי מעורערת, כאילו התקיימה בשטח ריבוני. בכך נעדר הסיקור רטוריקה של איזון והוא הפך לסיקור צבאי והצגת שרירים בדבר הריבונות הישראלית על ירושלים. אנשי התנועה האסלאמית, ובהם גם שיח' ראאד סלאח, הוצגו כמפירי חוק שצריך "לסגור איתם חשבון". ב־7.10.10 פרסם "ידיעות אחרונות" כותרת ראשית על העמוד הראשון: "ההסתה והגירוש". לכותרת התלוותה תמונה של השיח' סלאח, ולשונה של כותרת המשנה היתה "אחרי שקרא להבעיר את ירושלים, עצרה אמש המשטרה את מנהיג התנועה האסלאמית בצפון ראיד סלאח". כמובן שהתנהגותם של רבנים יהודים ואנשי דת מן השורה, אשר השתתפו באירועים לא הוצגו כמנוגדים לחוק, אלא חלק מסדר טבעי, הנקבע על ידי הריבון שמגלם את "הסדר הטבעי".

דוגמה אחרת לסיקור בתחום המדיני היא כתב האישום נגד ח"כ מוחמד ברכה, המתווסף למקרים שיש בהם ניסיון לדה־לגיטימציה של המנהיגות הערבית.

כתב האישום הוגש נגד יו"ר סיעת חד"ש, ח"כ מוחמד

ברכה, בטענה שהכשיל שוטרים במילוי תפקידם. האירוע התרחש בהפגנה בנצרת בתאריך 7.7.07, בעת ביקורו של שר הביטחון אהוד ברק לכינוס עם תומכיו מהחברה הערבית. ח"כ ברכה הפגין מחוץ למקום הכינוס יחד עם עשרות בני משפחותיהם של הרוגי אירועי אוקטובר 2000.

במקום נכחו גם פעילי חד"ש, בהם מזכ"ל המפלגה איימן עודה. במהלך ההפגנה ביקשה המשטרה לעצור את עודה. לטענת המשטרה, ח"כ ברכה מנע מהם לבצע את המעצר. ח"כ ברכה מצדו טען כי בסך הכול צעק לעבר מפקד התחנה וציין כי המעצר "אינו חוקי ואינו אחראי".[54]

בשלושת העיתונים הסיקור היה שולי לגמרי, בלי שום הקשר ותוך התעלמות מתגובתו של ברכה, שהתפרסמה בכלי התקשורת הערביים. שלושת העיתונים לא התייחסו לעובדה כי נמנע מברכה להשתתף בהפגנה אף על פי שהוא איש ציבור, וכי זו היתה הסיבה להתפתחות העימות בינו ובין אחד השוטרים באירוע.

"ידיעות אחרונות" סיקר את הנושא בעמ' 20, בידיעה של 70 מילים ובסגנון יובשני, אף כי מדובר באיש ציבור. כותרת הידיעה היתה "כתב אישום נגד ח"כ ברכה", ובגוף הידיעה פורטו הסיבות להגשת כתב האישום נגדו.

שני מקרים אלה הם דוגמה טיפוסית של דפוס הסיקור כאשר מדובר בעמדות פוליטיות של אזרחים ערבים שלא תואמות את הקונסנזוס הציוני. הסיקור חותר

54. ראו:
http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3422218,00.html

להדרה, הזרה, דה־לגיטימציה והפללה. ערבים כובשים כותרות ראשיות וידיעות צבע במקרים דומים כדי להמחיש לקורא היהודי את "האיום מבפנים". יש כאן מגמה ברורה של הפללת נציגי הציבור הערבים, המשתלבת בצורה יפה מאוד עם העמדה הרשמית, ויוצרת אבחנה מכוונת בין הציבור הערבי הכללי שמוצג כמתון לעומת ההנהגה הערבית המוצגת כקיצונית. מדיניות זו נועדה להביא לדה־לגיטמציה של ההנגה הערבית בעיני הציבור הישראלי בכלל והציבור הערבי בפרט, במגמה לחזק את מדיניות השליטה הכללית באוכלוסיית המיעוט.

5.2 ידיעות בתחום הכלכלה

במשך שלושת חודשי המחקר הופיעו בשלושת העיתונים שש ידיעות/כתבות על כלכלה וזכויות עובדים הקשורות לאזרחים הערבים. בחרנו להביא כדוגמה את הכתבה "ויסקונסין היא הצלחה", שפורסמה ב"מעריב" ב־23 בדצמבר 2009.[55] קורא הידיעה נוכח לדעת כי העיתון עושה סוג של יחצנות לתוכנית, ועמדתה של ח"כ שלי יחימוביץ המתנגדת לתוכנית מופיעה בכתבה באופן שולי.

הכתבה מתייחסת בין היתר לנרימאן סלימאן, מנהלת תוכנית מהל"ב הנגזרת מתוכנית ויסקונסין בנצרת. נרימאן מופיעה כערבייה שרצתה לצאת ממעגל העוני והצליחה בגדול. למרות היחס החיובי לנרימאן, הכתבה מקדמת אג'נדה המסתמכת על הטענה הפופולרית שהערבים אחראים לעוניים, כפי שאמר לאחרונה שר האוצר יובל

55. ראו נספח 3.

שטינייץ בכנס שעסק בכלכלה ואפליה בישראל. שטיניץ טען בין היתר כי הערבים והחרדים נושאים באחריות למצבם הכלכלי.[56] לא היתה שום התייחסות להישגי התוכנית בחברה הערבית, להתנגדות לתוכנית למרות הביקורת החריפה עליה מצד ארגונים חברתיים, פעילים ופוליטיקאים, או לאבטלה בחברה הערבית.

הבחירה של נרימאן עוזרת גם לשווק את התוכנית וגם להוכיח לקורא היהודי כי "אין זו אגדה". למרות ההתייחסות המכובדת בעמוד הראשון, הצבעים והתמונה, גם בסיקור זה יש הדרה, הזרה ודה־לגיטימציה של ציבור שלם.

5.3 אלימות וידיעות על ערבים

כאמור, בתקופת המחקר התרבו מקרי הפשיעה והאלימות בארץ. איך משתקף הנושא הכאוב הזה בתקשורת הישראלית, ואיך מסוקרת למשל אישה שנרצחה? ב־2 בנובמבר 2009 דיווח "מעריב" על רצח מנאר כנעאן בירכא.[57] כנעאן, בת 22 ואמא לשניים, נרצחה בידי בעלה לאחר ויכוח. העיתון דיווח על המקרה בעמ' 19 בידיעה של 91 מילה – 12 שורות בדיוק. הידיעה ענתה על חמשת שאלות המ"ם[58] ותו לא; בלי תמונה, בלי ציטוטים, בלי ראיונות.

לצד ידיעה זו הופיעה ידיעה אחרת שכותרתה "יוזמה במשטרה: כוחות מיוחדים למגזר הערבי". מעליה הופיעה כותרת גג: "פשיעה מגזרית,

56. http://www.haaretz.com/hasite/spages/1127363.html

57. ראו נספח 4.

58. שאלות המ"ם: מי, מתי, מה, מדוע, על־מה.

שיטור מגזרי". העיתון בחר להבליט את הידיעה הזאת במהדורת אותו יום. בניגוד לרצח מנאר כנעאן, ידיעה זו זכתה לכותרות שונות, צבע, מסגרת, תמונה, ויותר מ־300 מילה. השימוש ברטוריקה שלילית, שעיקרה הפללת חברה שלמה, השלים את מסגרת העוינות כלפי החברה הערבית מצד מערכת העיתון.[59]

דוגמה אחרת היא רצח התלמיד אמג'ד שוואהנה בן ה־15 מכפר קאסם.[60] שוואהנה נרצח בדרך חזרה מבית הספר בטירה. לעבר ההסעה של התלמידים נפתחה אש, חלק מהתלמידים נפצעו והוא מת במקום. אין חולק על כך שזו טרגדיה: חלק מהנאשמים הם תלמידים אשר רצחו תלמיד אחר. אלימות בבתי ספר זוכה בדרך כלל לסיקור נרחב ואינטנסיבי, עם הרבה מרואיינים ממערכת החינוך, פסיכולוגים, תלמידים וכו', אך המקרה הזה זכה לסיקור שטחי של פחות מ־400 מילה בתחתית עמ' 2 של "ידיעות אחרונות".

בהשוואה לשוליות הסיקור של רצח שוואהנה, בעמוד הראשון של אותה מהדורה פורסמו שלוש ידיעות בגדלים שונים, שהפער בגודל ביניהם מצביע על סדר יומו של העיתון:[61]

1. ידיעה שכותרתה "נהרגו בכביש: אמא, הבת ההרה והדודה".

2. ידיעה שקיבלה את הכותרת "המילה הראשונה" (של נכדו הראשון של נתניהו).

3. בתחתית העמוד הראשון הופיעה

59. ראו נספח 4.
60. ראו נספח 5.
61. ראו נספח 6.

ידיעה שכותרתה "נשכח שעות ברכב וננטש למות ברחוב". חשוב להבהיר כי למרות הקושי בהשוואת כאב, אי אפשר להתעלם ממיקום הכתבות בעמוד הראשון של העיתון. מתוך שני מקרים שבהם ערבים קטינים נרצחו או נהרגו, רק מקרה אחד זכה לפרסום בעמוד הראשון. מקרה מותו של הילד הערבי לאחר שנשכח ברכב ההסעה לבית הספר מוקם בתחתית העמוד, ואילו הכתבה על נכדו של ראש הממשלה הובלטה בראש העמוד. אמנם ניתן לטעון שמיקום הכתבות בעמודי העיתון הוא עניין של שיקול דעת נסיבתי, אך כאשר קיים דפוס מתמשך של קביעת סדר יום באמצעות כלים עריכתיים שונים, לא נותר אלא להסיק שהדפוס הזה משקף תפיסת עולם מושרשת שהפכה לחלק מסדר החשיבה הטבעי ולכן היא לא מודעת. כאשר קיים קשר ברור בין זהותן של הדמויות המסוקרות בעיתון ובין מידת הבולטות שלהן, אין אלא לייחס זאת לתפיסת עולם דומיננטית שבמקרה זה משקפת הזרה, שוליות והזנחה.

5.4 רוח ספורטיבית

הספורט בחברה הערבית, ובמיוחד הכדורגל, הוא מוקד של עניין והזדהות בקרב הצעירים הערבים, שאין להם הרבה מקומות בילוי אחרים. למרות זאת, התקשורת הישראלית מתייחסת אל המגרשים ביישובים הערביים כאל זירות מאבק ואלימות. רוב הידיעות שבהם מסוקר ספורט ערבי בתקשורת העברית מתמקדות באי־סדר ובהתפרעות.

משחק הדרבי בין אח"י נצרת לבני סח'נין הוא דוגמה

טובה לייצוגם של הערבים בעמודי הספורט. שלושת העיתונים התמקדו באלימות שתתפתח בעקבות הדרבי עוד לפני תחילת המשחק. "ידיעות אחרונות" התייחס אל המשחק ב־21.12.09 כאל "פסגה ערבית" (כותרת ראשית); לכותרת התלוותה תמונה של אוהדים עם הכיתוב "אפשר לחתוך את המתח בסכנין". למחרת, 22.12.09, הוקדשו לנושא שלושה עמודים. הכותרת הראשית בעמוד הראשון של החדשות היתה "יאללה דרבי".[62] הכותרות הפנימיות התלהמו לא פחות וקבעו בוודאות כי מדובר במלחמה ולא בספורט. העיתון הגדיל לעשות וכבר פנה לראשי הערים נצרת וסח'נין שירגיעו את קהל האוהדים.

שלושת העיתונים סיקרו את הנושא, אך לא הזכירו את היעדר התקצוב למגרשים ביישובים הערביים ולקבוצות. בכפולת צבע בחר העיתון להכין את הקורא היהודי ל"פסטיבל האלימות בדרבי הערבי", כהגדרתו של מפכ"ל המשטרה. השאלה אם היתה או לא היתה אלימות במגרש בעת המשחק אינה רלבנטית לתקשורת. התקשורת בחרה להגיש כתבי אישום לאוהדים עוד לפניו.

62. ראו נספח 9.

6 סיכום

מחקר זה מבוסס על מעקב דרוך של שלושה חודשים אחרי שלושת העיתונים המובילים: "הארץ", "ידיעות אחרונות" ו"מעריב". במחקר נבדק באופן כמותי ואיכותני אופן הייצוג של הערבים הפלסטינים בישראל בעיתונות העברית בימים רגילים, בהיעדר משברים אזרחיים.

ממצאי המחקר מראים כי אחוז הסיקור של האזרחים הערבים בעיתונות הישראלית לא השתנה באופן מהותי, והוא קרוב ל־2%, בדומה למה שמצאו מחקרים אחרים בנושא; הוא עדיין דל ושולי, בעל בולטות נמוכה, ובעיקר סטריאוטיפי ובינארי וסב על ציר "אנחנו" (יהודים) ו"הם" (ערבים). לפי המחקר, תהליך ייצוגם של הערבים מבוסס על הדרה, סטריאוטיפיזציה, וכפיפות לרוב היהודי הדומיננטי (הזרה). דפוס זה מצביע על הפעלת עוצמה רכה, כאמצעי שליטה והשתקה כלפי החברה הערבית־פלסטינית בישראל.

נוכחותם של ערבים בתקשורת הישראלית ניכרת בשני תחומים: פלילי וביטחוני. בשאר הנושאים נוכחותם מעטה ושולית. הדבר מלמד כי המפגש של התקשורת הישראלית עם ערבים קורה בעיקר בהקשרים פוליטיים־לאומיים ולא אזרחיים. אפשר אפוא לצייר את הפרופיל

של הערבי הפלסטיני בתקשורת הישראלית: ערבי, מקצועו לרוב לא ברור ולא רלבנטי לסיקור, עבריין, לא שומר על הסדר, אפשר להפלילו בשל מעשיו, ואינו חלק מהחברה הישראלית אף על פי שהחברה הישראלית הוגנת כלפיו (היעדר שיח זכויות הערבים בתקשורת הישראלית).

למרות זאת, ממצאי המחקר מצביעים על כך שתמונת ייצוג הערבים בתקשורת הישראלית בימים רגילים שונה במקצת מהתמונה שעלתה ממחקרים שהתמקדו באירועים קונפלקטואליים. מן הממצאים עולה כי אחוז הייצוג של הערבים אמנם לא השתנה מבחינה כמותית, אבל במקביל חל בו שינוי איכותי קטן. מחקרים קודמים הראו כי הערבים אינם מקבלים ייצוג תקשורתי בתחומים חברתיים; מחקר זה הראה שהם מיוצגים בתחומים חברתיים כמו כלכלה, חינוך, בריאות וכו', אך אחוז ייצוגם עדיין נמוך מאוד. העובדה כי אחוז הייצוג לא השתנה כבר שנים והיה קרוב ל־2% גם ללא התייחסות לנושאים חברתיים מוכיח כי בתקופת המחקר ניתן משקל ניכר לנושאים חברתיים בעת סיקור האוכלוסייה הערבית. בנוסף ממצאי המחקר מראים כי כתבים ערבים אמנם לא יכולים לשנות את אופן הייצג של הערבים בעיתונות העברית. אך כתבים ערבים כן יכולים לתרום לגיוון הנושאים שבהם מזכירים את החברה הערבית־פלסטינית. שילובם המועט של כתבים ערבים בתקשורת העברית לא יוצר מסה קריטית שיכולה לשנות את מגמת הסיקור הכללית. שילוב מועט זה הוא חלק מאותה מדיניות של שוליות והזנחה, המשתקפת במדיניות הכללית כלפי

החברה הערבית וממדיניות הסיקור המזלזלת והממעיטה מערכה של חברת המיעוט.

המסקנה האופרטיבית הברורה עולה ממחקר זה אל מול מגמות הסיקור והייצוג היא שצירופם של יותר עיתונאים ערבים למערכות התקשורת העברית יכול להביא לשינויים הדרגתיים בדפוסי הסיקור, דבר שיכול להביא להבנית מציאות אחרת במערכת היחסים שבין שתי החברות – חברת הרוב היהודי וחברת המיעוט הפלסטיני. ניתן לשער כי שילוב רציני של כתבים ערבים במערכות התקשורת הישראליות העבריות יביא לסיקור הערבים בתחומים מגוונים וייצור איזון בין הסיקור השלילי שלהם ובין הסיקור האזרחי המתבקש מתקשורת המתיימרת להיות הוגנת ותופסת את עצמה כמקצועית.

נספח 1


בְּבֵית תְּפִלָּתֶךָ
תחנונים
בערב יום
הכיפורים
בהר הבית
לְמִקְדָּשְׁךָ יֵאָתֵיוּ
העליה ביום א' ערב יום כיפור
בשעה 7:30 בבוקר
נצטוינו בתורתנו הק' על "מורא מקדש" לפיכך:
✓ חובה לטבול כדין לפני העלייה.
✓ לא להכנס להר הבית בנעלי עור.
✓ ללכת באימה וביראה כיאה לנכנס לבית המלך.
נא להצטייד בתעודת זהות.
גרשון: 02-9961430, יצחק: 050-4115809, יזהאל: 050-8649968


אוצר המקדש
ההקדש הציבורי להקמת בית המקדש השלישי
הנך מוזמן ל
טקס תרומת הלשכה
ה'תשס"ט הטקס יערך ביום חמישי כ"ח אלול
בשעה 13.00 במוקד ההקדש
בהשתתף נאמני הר הבית וארץ ישראל
בהתוב עלאשי 8 ירושלים פינסה בי קובמה 11
לאחר הטקס תתקיים דיון בנושא:
הכניסה והתפילה בהר הבית לאור פסקי
הבג"ץ האחרונים
ע"י מר גדעון חרלפ אודייכל ובונה ערים
ישאו דברים: מר זאב ברטוב סגן יושב ראש תנועת נאמני הר
הבית וארץ ישראל
באם על החתום הארגונים המולים לחידוש עבודת הקרבנות
אומר המקדש
מכון המקדש
בגד עברי
שוחרי המקדש
נאמני הר הבית וארץ ישראל
התנועה לכינון המקדש


בכיר

תפילה קצרה לומר בבכי ובתחנונים בהשתפכות הנפש בנעב ויום הכיפורים במקום המקדש

תפילת כהן גדול ביו"כ בקודש הקדשים

וְכָךְ הָיָה אוֹמֵר

אָנָּא הַשֵּׁם. חָטָאתִי. עָוִיתִי פָּשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אַהֲרֹן עַם קְדוֹשֶׁךָ. אָנָּא בַּשֵּׁם. כַּפֶּר נָא לַחֲטָאִים וְלָעֲוֹנוֹת וְלַפְּשָׁעִים. שֶׁחָטָאתִי וְשֶׁעָוִיתִי וְשֶׁפָּשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי. כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ מִפִּי כְבוֹדֶךָ. כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה'

וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם הָעוֹמְדִים בָּעֲזָרָה כְּשֶׁהָיוּ שׁוֹמְעִים אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא מִפּוֹרֵשׁ יוֹצֵא מִפִּי כֹּהֵן גָּדוֹל בִּקְדוּשָׁה וּבְטָהֳרָה הָיוּ כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וְנוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם וְאוֹמְרִים בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד

שים לב: אסור לומר את שם המפורש רק לכהן גדול בקודש הקדשים.
מותר לכרוע ולהשתחוות במקום המקדש אף ללא דבר החוצץ בינו לרצפה


רעים ויהודים יקרים, תושבי חברון היהודית ובנותיה

ואנחנו?! נאמר בתפילה "ואין אנו יכולים לעלות ולהראות" - האמנם???

לא באנו חלילה לקפח על שם ה' ביצים אנו ובזאר שבא של אחינו ניהיל החשובים מעד אבותינו ובמסך לה ומחיקים בחוץ נפש בעבל נתלחנו זה. דבריו אלו יוצאים מלב שכול ודוגע של אנשים שמוקדים את הר הבית והיאים את הפרצה וחילול ה' במקום והאריעות העבודית בעזרן.

אנו מוסיים לעמוד את שמענו ואת אחינו לשעות למען החורה בבור השכיות.

נעשה את המעט שבידינו - נעלה בטהרה להר הבית.

אנו קוראים לך להצטרף בערב היום הקדוש לעליה להר הבית ולהשפיע על חברים ובני משפחה נוספים להצטרף אלינו.


ועדת התרבות קדומים

התנועה לכינון המקדש

אמת מה נהדר היה כהן גדול בצאתו מבית קדשי הקדשים ביום הכיפורים

הנך מוזמן לערב מרתק בנושא

הר הבית ובית המקדש בימים ההם ובזמן הזה

בערב:

- דברי פתיחה: הרב **דניאל שילה** שליט"א
- ישא דברים: הרב **יוסף אלבוים** (התנועה לכינון המקדש)
- וידיאו מרתק: "לב האומה"
- שאלות ותשובות

הערב יתקיים במוצ"ש "האזינו" – שבת שובה
ח' תשרי 26,9 בשעה 20:30 בבית הספר למוזיקה

הערב נועד לכל הגילאים - כדאיות מובטחת



הארץ

יום שני ח' בחשון תש"ע 26 באוקטובר 2009 OCTOBER 26 2009 VOL 90/27491

ראיון (כמעט) פילוסופי עם שאקירה גלריא

ירידה של 35% בתיירות הישראלית לטורקיה בספטמבר

המלכודת של גלישה סלולרית מחו"ל

כרמלה הגיעה למנוחה ולנחלה

מחלוקת על הקריטריונים לתמיכה בגלריות ציבוריות

www.haaretz.co.il

נתניהו הקים צוות להתמודדות עם דו"ח גולדסטון והבהיר: "חיילים לא ייחקרו"

לאחר שבועיים שקטים: פצועים במהומות בהר הבית

ראש הממשלה הורה לשר המשפטים ליכו צוות שיריץ המלצות לפעילות משפטיות, דיפלומטיות והסברתיות להתמודדות עם הטענות שעלו בדו"ח

פרשנות | עמוס הראל

השבוע: 14 שנה לרצח רבין

לאה רבין על בנימין נתניהו: "הוא מושחת, שקרן, סכסכן"

אמיר אורן

אלמנתו של יצחק רבין, לאה, תיארה את בנימין נתניהו כמלוכלך, מלוכלך", "מושחת, שקרן, סכסכן, חדיש כל מילה שהוא אומר, עם נשיר רב" נה ושקלטת שנחשפה בשבוע. בין רבין, כשעוד שלט רחפים עשויים חת יובל ישעיהו השר שעשוי מנציגיו הציעו לנו מן העניינים – כי כבר הגישו את מועמדותם עים האחרונים לכהונתו הקרובה בישראל. הסכסוך בשלו 1996 (הארכה: 1999). רבין מלח 13-ב בנובמבר 2000.

בשבועון שלא נפסח לפרסם בידי תגובתו אך הגיבו לרה"מ "האריס" והשיב עתה אך לדאוגה בנו לקראת יום השנה ה-14 לרצח רבין: במיטי איזיקיי יום השנה, שיצחנו בן חשוב כדרכנות בכתי חטוף, ועמוד עצוב שיתעיד בחל אביב כמרחב הפגנה והתכנסות. בנובמבר 1995. כשבועיים לאחר יום הזכרון האחרון לרצח, מהצלע. שיפור המשלחת הזאת פסדים. בביטוי מנציגי הוא איש

ברכת הפקעם השנייה | אמיר אורן | חלק ב'



מעריב

מעריב תנויים: 6200*

יום ד', י"ט בתשרי תש"ע 7.10.2009, גליון מס' 18876, שנה ס"ב ■ המחיר ₪5.00 (כולל מע"מ), המחיר באילת ₪4.30 ■ nrg.co.il

היום ב מעריב

סגנון אופנה

בדם קר

טרומן קפוטה, וירטואוז של מילים ובגדים

יוצא לרחופשי.

סלאח אחרי הדיון בבית המשפט בירושלים, אמש

אמש לקראת חצות: בית המשפט שחרר את ראאד סלאח

המעצר וההרחקה

במשטרה החליטו להחריף את המאבק בראש הפלג הצפוני של התנועה האיסלאמית, ועצרו אותו בחשד להסתה ולהמרדה ■ בית המשפט החליט להסתפק בהרחקתו מירושלים ל־30 ימים ■ עמ' 2

חשש במערכת הביטחון: המהומות יתרחבו לגדה

חורף בצפון

יום גשום בגליל: בתוך שעה ירדה כמות גשם של חודש ■ עמ' 16

הנהג הישראלי – קווים לדמותו

יותר תוקפני על הכביש, קצת עצבני בפקקים ■ מחקר חדש חושף: כך אנחנו נוהגים ■ עמ' 10

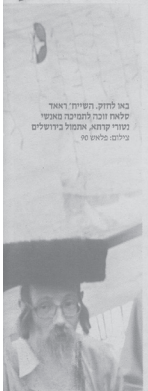
ביזיון: אוהדי בית"ר התפרעו במסיבת העיתונאים של פלטיני

בספורט



השיח' נעצר,

"אני דורש לעצור אותו, בלי להתעכב", הורה אתמול בבוקר המפכ"ל דודי כהן ■ ואכן, כמה שעות מאוחר יותר – דווקא על רקע יום שקט שעבר על ירושלים – נעצר מנהיג הפלג הצפוני של התנועה האיסלאמית ■ אבל כבר לקראת חצות הוא שוחרר במפתיע והורחק מירושלים ל־30 יום ■ התגובה האיסלאמית: "זו רדיפה של ממש"



באו לחזק. השיח' ראאד סלאח וחבר־להפיכה מאאזי נוזודי קודאא, אתמול בירושלים

צילום: פלאש 90

מאת רוני מקוב, אבי אשכנזי ואלי לוי

למרות השקט היחסי שיורי לפני ארוך יום אתמול, נעצר אמש השיח' ראאד סלאח, מנהיג הפלג הצפוני של התנועה האיסלאמית בישראל. באופן מפתיע, לקראת חצות הוא שוחרר מהכלא אך קיבל צו הרחקה ל־30 יום מירושלים. סלאח נעצר בחשד לתמיכה והסתה על רקע התבטאויותיו האחרונות בימים האחרונים בנושא הר הבית.

מגן בישא בית משפט השלום כדי דושלים, השופט שמעון פינברג, שח רר אנשי את השיח' מצעבר, לפרוץ שבתיהלת היהיו ביקש בע"ג המשטרה להאריך את מעצרו של ב"כ ימים. נציג המשטרה הניח לנאום שנשא השיח' ב־3 באוקטובר, ושבו כי בדברנו יש בכ־ דו התנה חמורים והקפריסה ישירות כדי פרות והדר שארעיו בירושלים. מנגד, ביקש מבגוש של סלאח להחזירו לאלתר ואמר "זה מקרה פלאסי שבו המשטרה משתמשת בכוחות כדי לעשות צחוק מה זוית לעיניי הרבים פוליטיים.

■ לא התנגד למעצר

סלאח נעצר לאחר התייעצות שע־ רכז מפכ"ל המשטרה, פרקליט המדינה ומפקד מחוז ירושלים. אנשי מפלג המי־ עועים ביהודה השומרון, במרוץ לחמי מג"ב, עצרו מוקדם בבוקר בירושלים, שקטה על פני אחד הכוחים בשקט יחד עם כ־30 תושבים ערבים. יש לציין כי סלאח כלל לא התנגד למעצרו והלך בש־ קט עם השוטרים. גם תושבי הכפר אשר צמד בסביבה, לא הפגינו.

■ "בלי להתעכב"

עוד נדע, כי מפכ"ל המשטרה דודי כהן הוא זה שהחליט לבצע את מעצ־ רו של ראש הפלג הצפוני של התנועה האיסלאמית. "אם יש ראיות המצדיקות כי ראש ציבע עברה פלילית, אני דרי ים לעצרו אותו, בלי להתקבל אחר המפכ"ל ממחך הדרושים שקיבו לבי־ ציע המעצר של סלאח.

קודם לביצוע המעצר עדכן מפכ"ל המשטרה את ראש השב"כ, יובל דיסקין, ואת יתר לבכירון אנשים, מגוון אחרי־ נוביץ', אשר בתוקף הגיע עד ראשם המשולש בכיתון נתניהו.

רק לאחר שפרקליט המדינה, משה לדור, אישר את ביצוע המעצר ניתן האור הירוק למפקד מחוז ירושלים מר שפרה, ניצב אהרוני פרקין, לשגר את שוטרי מפלג המיעוטים ני־צ'ר ירושלים אל חבניין שבו שהה ראאד סלאח. "בש־ שהגיעו לשם הודיעו לו שהוא עצור ועליו לבוא עמם. סלאח נענה בחיוב ולא הפגין התנגדות כלשהי. הוא הובל לרכב משטרתי ונלקח לתחנת המשטרה בשכונת נווה יעקב, שם נחקר במשך כשעתיים.

■ "הסיתו נגדו"

אותו קצין חוקרים, "מרגע שהוב־ נו כי מדובר כאן בעברות פליליות, מיבלנו את ההחלטה לבצע את מעצ־ רו – גם אם מהבצע לפני יום שישי שבו, על פי ההוראות, צפויים עימו־ תים קשים בין גורמים קיצוניים במע־ זר המרכזי לבין כוחות המשטרה בירוי שלים הבור הבית".

סלאח הועבר לחקירה במפלג המיעו־ טים במטה המחוז במגרש הרוסים. "המ־ שטרה מדגישה כי היא פועלת בצורה נחושה לאשר את חופש הדת והפולחן לכל הדתות ופעילותם נועדה לשמור בדעות ובמחשבים האחרונים עקבנו אחר התבטאויות של חשדות, מהן ניתמד־ עו רבדים של הסתה ופגיעה במוסדות שלטון ישראלים", אמר קצין במשטרה. "מבחינתנו הוא חשוד בהסתה בהמרה והמיתלות בנוסף מסמר בנינוי לחוק. אנחנו מדברים על התבטאויות שנשי־ מעו מפיו בכולל דרשות שנשא בה־ פילות יום חמישי במסגדים, באום אל־ פאחם, ואריי עזרת ובמסגדים בירושלים. גם התבטאויות המופנות של חמישי" סלאח, כפי שהתרעו באמצעי התקשורת, יש בהן כדי לעבור על כל אחת משלוי שת העבירות שבגינן נעצר".

אותו קצין הוסיף: "מרגע שהב־ נו כי מדובר כאן בעברות פליליות, מיבלנו את ההחלטה לבצע את מעצ־ רו – גם אם מהבצע לפני יום שישי שבו, על פי ההוראות, צפויים עימי־ תים קשים בין גורמים קיצוניים במע־ זר המרכזי לבין כוחות המשטרה בירי שלים הבור הבית".

סלאח הועבר לחקירה במפלג המיעו־ טים במטה המחוז במגרש הרוסים. "המ־ שטרה מדגישה כי היא פועלת בצורה נחושה לאשר את חופש הדת והפולחן לכל הדתות ופעילותם נועדה לשמור נגות. מנגד, מגיעים מהשטח, אשר מדווים לנו, ומן הרגיע, מציינים כי אינם עושים את כתובה להתפרעויות סביב הר הבית, וכי אירוע זה הוכנו מראש. "מדובר בבנייי חוקת שקרה את כל החלוכים הנמוך שים לאחרונה", אמר אבותו בראון.

מנגד, תקף ספח אלון, מכו ראש עי־ ריית ירושלים מטעם מיעת מרצ את הכ־ וונה לעיתר קשה בנשים. "מדובר בפחי־ נת־ מאזרגני השטח, אשר מדווים לנו, ומן הרגיע, מציינים כי אינם עושים את כתובה להתפרעויות סביב הר הבית, וכי אירוע זה הוכנו מראש. "מדובר בבנייי חוקת שקרה את כל החלוכים הנמוך שים לאחרונה", אמר אבותו בראון.

מנגד, תקף ספח אלון, מכו ראש עי־ ריית ירושלים מטעם מיעת מרצ את הכ־ וונה לעיתר קשה בנשים. "מדובר בפחי־ נת־ מאזרגני השטח, אשר מדווים לנו, ומן הרגיע, מציינים כי אינם עושים את כתובה להתפרעויות סביב הר הבית, וכי אירוע זה הוכנו מראש. "מדובר בבנייי חוקת שקרה את כל החלוכים הנמוך שים לאחרונה", אמר אבותו בראון.

מנגד, תקף ספח אלון, מכו ראש עי־ ריית ירושלים מטעם מיעת מרצ את הכ־ וונה לעיתר קשה בנשים. "מדובר בפחי־

על רקע המתיחות

אבן פינה לשכונה יהודית במזרח העיר

105 יחידות דיור חדשות מתוכננות בשכונת נוף מציון, המוגדרת על ידי תושביה כ"התנחלות יוקרתית"

מאת רוני מקוב

על רקע המתיחות של הימים האח־ רונים, יניחי יהום שלישי יסין אבן פינה בשכונת יחידית במזרחי ירושלים.

אבן הפינה הוצנו את תחילת השלב השני בבניית השכונה החדשה בשכונת נוף מציון, במזרח העיר, בהשתתפות ה־ כים ואלפי פעילי ימין.

שכונת נוף מציון, השוכנת ליד ג'בל מוכבר, החלה בתחילך אכלוס בחוד־ שים האחרונים על ידי אחדים יהודא לים ויהודים אמריקאים. תושביה מג־ דירים אותה כשכו שר "התנחלות יקר־ תית", המבוא ליד מתחם מלון פארל, שכוחה כלע מהלוקת ביתים אלה.

השכונה מאוכלסת כיום ב־19 יחי־ דות דיור, כשעוד 105 נוספות נתוכ־

"ההתבטאויות שהובילו למעצר"

"כתביהו המשרגע הפוליטי הזה עלול לשרוף את הכל, להבעיר את כל המזרח התיכון"

"אחרי 40 שנה של כיבוש, מה שנשרף זה הכבוד של האומה האסלאמית. לא נחזיר את הכבוד שלנו עד שישראל לא תצא מירושלים"



ידיעות אחרונות

רבשות מינו: 3778* | שירות מינויים: 3773*

העורך לשעבר: דיר ה. רוזנבלום ז"ל	ירד הנהלה הראשונה: הורדה קרום ז"ל	העורך הראשון: בת קרום ז"ל	העורך האחראי: אריגן קרום	עורכי: שלמה רחיבי	משנה לעורך: רון ירון	דסום גלעד רית קרום ב. תל אביב	Yedioth Ahronoth ידיעות אחרונות

יום שלישי, יום בתשרי תשע"ג 6.10.2009 גליון מס' 21525

5.00 ש"ח (כולל מע"מ) | 4.30 ש"ח (ללא מע"מ)

התקווה לנובל

היום יוכרו אם המדען הישראלי יקיר אהרונוב זכה בפרס נובל לפיזיקה ● ביום חמישי: עמוס עוז מועמד מוביל לפרס נובל לספרות ● עמ' 9 ו"24 שעות"

אהרונוב ועוז

מהומות סוכות

אלפי שוטרים יתפרסו היום בירושלים במטרה למנוע הסלמה ● גורם ביטחוני: "הרשות הפלסטינית משתלטת על מזרח העיר" ● **אלכס פישמן**, עמ' 2

מיידים אבנים, אתמול במזרח ירושלים. צילום: א' אי־די

בחזרה לערד

14 שנה אחרי האסון בפסטיבל ערד: בני הנוער שוב רוקדים בהופעות ● **ריו שבניק**, עמ' 12

גשם בסוכה

יירד בצפון ובמרכז ● עמ' אחרון

שרים בהופעה של אביב גפן, אתמול בערד. צילום: חיים הורנשטיין

היום במוספים של ידיעות אחרונות

24 שעות

סיינפלד חזר

צפינו בקאמבק של ג'רי, ג'ורג', איליין וקריימר

חטוף נולד

תוכנית אמריקאית: חטיפות עוברים מנושים הרות

וגם: הכותל מתחרד

ממון

זהירות, בועה

סבר פלוצקר מתריע מפני ההשתוללות בשוק הנדל"ן

וגם: חשמל בגלגלים

ספורט

נפילת בית"ר

הפסד ראשון העונה לירושלים, אצל הפועל באר־שבע

וגם: האיש השווה מיליון



23.12.2009

יהודה שרוני

רק חזקיהו יכול

תשכחו מהמועצה לצרכנות. תלעלו מחברי כנסת פופוליסטיים חסר־סיכוי לחוקק חוקה, חזל מזוין לביטול עסלות, תשלום ריבית על תנחת ערש והעלעות האכרזיאפט. את תתסחו לעזרכי היין המקומיים ורים ובעזות בממשרת תבעות "יצוניות שיגיש השסכום נגד הבנקים.

השם הזה בעולם הצרכנות הפיננסית הישראלית הוא המפקח על הכ־ נקים. קראתם לו רוצי חזוקים, והוא עושה את העבודה השחורה למענכם. כל, מרחבי אחוזו מפקח שבעב על לוח המכרזה של המיעבה לצרכנות, בכ־ עזה שבעניין חוק העמלות הוא פעל בעקם לטובת הבנקים. חזקיהו הבלוע והקרוח שלא להבין.

אתמול הנפיק המפקח עוד מהלך חריג. ויוצא דופן בעולם הפיקוח. בביקורת מקיפה שערך על עיסקאות החשלומים בחברות האשראי שלכ־ ללנו נחשפות לתאגיד עוד בנקאי הנתון לביקורתנו, הלא הוא חיסכ להפנות את האצבע האשמה במרשרו ליחה באה.

בביקורת שקיים לבנק, חתברר שיחה באל נוכה מלוחמותיה את חריבות הגבוהות ביותר בעיסקאות המסוכות "אשראי מתגלגל". אנני, אותה חברת כרטיסי אשראי בשלטת עליידי בנק ויסקונסין, שהוקך בשנים האחרונות לאחד הבנקים היקרים ברבריות ובעמלות שהוא נוטל. רוצים וחוכחה חתעיף ורשמי של רבי כרטיס האשראי בריסקונסן עומד על 40 שקל בחודש (למעלה מפי שניים מאצל המתחרים). ויסקונסן אמנם מעניק "הנחה" של 50% וכסתפק בפועל בעמלה של 19.8 שקל בחודש, אבל גם זו עשויה רבותא.

חזקיהו וכסיפקה לא הסתפק בכוללות ביקר־ רת כללית, אלא עשה מעשים בני פחידה. הוא הידה להנחלת ויזה כהלן לפנות לקוחות שעילולים מבלי משים ריבית נבוהה, ולזכר תם בעמלה החפרשים. סכום החחיר הנצפה נאמר במיליון שקל. יש כאלה שחישבים שהיי שכרחבר בפיפור זניח, אבל בכל זאת מישהו עשה עבורנו את העבודה השחורה ולא שלח אותנו לחבוע את ויזה כאל ולנהל מולה בבתי המשפט מאבק אריך.

אין זו הפעם הראשונה שבה הפיקוח בנגלה אינטרסים פיקחי ביחס לצ־ ערכת הבנקאית. בחפקידו כאחראי על יחסר בנקלעת לקשיים ולקוחי־ צידות הבעסרכת הבנקאית, התערב חזקיהו גם בפרשת קרסת חברת הבנייה יחצ'יבה. לפני שנתיים והא הזהיר לבנקים לוכות בחילוחי שקלים כאות לקחתם שלא קיבלו מדעו מלא על שיב הערביות שעליהן חתמו.

הפיקוח לא הרחיב לבעיה בם במרכי נחסים, לכחרית רחם של הבנקים. כעשרה־חידורי חיקר את חרעיונות למען הלקוחות ויחה. בגן שיעור לרעיונות לבעיות חיקר את חרעיונות למען הלקוחות ויחה. בגן שיעור לרעיונות לבעיות חיקר את חרעיונות למען הלקוחות ויחה. בגן מולנו בבית המשפט, עם חוות דעת לטובת הלקוח.

הבנקים גם מביעים שלא ניתן "לכרחם" את המפקח. סדרם לכביסתו לבנק הכרכזי שימש חזקיהו בתפקידים נחלים בכירים בבנק חפועלים (בארץ ובחי"ל), בבנק הפפחת והבנקר־טיפוס. ביסיונו הרב מאפשר לו לדעת בדיוק מיהן בבנאות חעמדות שבהן הבנקים חדרג, גם אם מפסבות הוא עדוק. כחניף פעמיו הוא יוכל להסביר, בלשון הבנקאים, היכן הבנק אי חברת כרטיסי האשראי חרגו מהראות הבנקאות ולחקן את הפעמות.

הבנקים ילחמו קשות בחוק העמלות שבנק ישראל נאלץ לחיקם. אם קיימת עמלה או הגבלת שהבנקים יגבו, הפפיקה כבר יידע לעמל בה בעד חזרת. אם בהצעות פיקח עליה ואם באמצעות ביטולה המהלכ. האם, בעניני חצרכנות הפיננסית רק חזקיהו יכול. ⊗

מספרים, רק מספרים

לנגד מגוד הפתיחה הרחסית של עונת החגיך פניין בחטיבת הסחנוע, סקר חוסע מעלה כי כ־92% מהישראלים נוהגים לשחת תוא, ו־49% מהחם שוחים תם לכ־ים. שוק החה בישראל מגלל כ־350 מיליון שקל בשנה.

מערכת עסקים ● העורך הכלכלי רפי הולובל ● עורך עסקים ניר נדליל
סלטון 03-5632357 ● פקס 03-5632032 ● כתובת קלקין 2 ת"א 67132
assakim@maariv.co.il

ויסקונסין היא הצלחה

יובל רכלבסקי, בעבר ראש האגף להכשרה מקצועית במשרד העבודה ושמעוניין להתמודד במכרז להפעלת התוכנית, אומר לעסקים כי ההתנגדות לתוכנית נובעת ממניעים פוליטיים או אידאולוגיים – אך לא לעייניים ● "חימוביץ': "התוכנית לא מיצרת אפילו מקום עבודה אחד"

רגע לפני האישור בכנסת - הוויכוח על תוכני

תוכנית אחות למשקמה. יישור, הדרה והסטה. צילומים: אדי ישראל (עמ' 30)

מאת לירן דנש וחתם סלע

"אחרות לתעסוקה היא הצלחה", כך סוסק הממונה לשעבר על המסכר באוצר, יובל רכלבסקי, שסכחן ביום כיורי קבוצת אנגר השקעבי אנגר. רכלבסקי לא חושב שסי־ שהו יכול להתנגד לתוכנית, שסוכלה לכיוצר תוכנית רסקונסין, מעמים עניינים.

"בציבוע הפרוזים נבחין עליידי ועדה ציבורית בראשות פרופ' סבחם רעיה, בין ישראל וסכון בריסקיל, וכללה הציעה לאחוה מסקנה – התוכנית היא הצלחה", אומר רכ־ לבסקי, שסכהיו בשנים האחרונות אנגר שוקלת להתמודד במכרזים להפעלת התוכנית, אם והחברה תאשר בכנסת.

פרויקט אחות לתעסוקה הוא שלב שני של תוכנית מוכ"ב שהבחנת הבכנסת לתע־ סוקה בשהה, שהוכלה לפעיל בפריפוס פיילוט ב־2005. מבחנה היא להני־ ציר מקבלי הבכחת הבכנסת להס־ חברת מעבחה, עליידי פעילות במרכזי רישום פרטים שחחל־ פו את שירות התעסוקה באזו־ רי הפיילוט. בשנת 2010 אמר רה התוכנית להתחיל לעדים ולריישמים נוספים.

התוכנית, מחיבת את מקבלי הבכחת ההכנסה להשתתף בתוכנית הכשרה, עבודת יזר מות ופעולות שיהוירו אותם למעגל העבר דה. המרכזים שאליהם מופנים המשתתפים מופעלים עליידי חברות פרטיות, המתוג־ גלות עליעד מספר מיבלי הקצבה שחוזו למעגל העבודה, עבודה זו, לטענת רכל־ בסקי, מבוילה להתגברות שאינגר קשורה דוזקא לשיב התוכנית. "יש חברי בנסת שהתנגדות שלהם היא אידאולוגית – הם מתנגדים להפרטה של כל שירות שבמפקח המדינה לאחריהי".

עד סוף חודש חיריבים משרדי התכ"ת שלה לא יפנו והיום תרון בכך יפרה הני־ בורה והיחוש של הבנסת. התוכנית החלה לפעול בפיילוט ב־3 מרכזים: באשקלון, בירושלים, בנצרת ובבנגרה. במסגר־ ההחיבה המתוכננת יוקמו 42 מבנים ה־ ניפי משנה נוספים, בעיקר בערים עירוני ובמרכזים אזוריים.

רכלבסקי, והסורי כי התוכנית תעש־ בשפר של רבי, מציין כי יעמן מפלגו חברי בנסת שבוחרים להתנגד לתו־ נית מסיבות פוליטיות ואלקטורליו בלבד. לטענתו, **אבישי ברוורמן** מהי את התנגדותה של ישראל ביתנו, וסכן להצביע מבוגה את השקטאים. "שלון בח מפצביעי שפלגתו הם יוצאי חבר העמ שרכשו השכלה גבוהה אך אינם משתל למעגל העבודה", הוא מסביר.

שינוי מציאות הנהוי

רכלבסקי, שעמד בשנות ה־80 בר האגף להכשרה מקצועית במשרד העבו והרווחה, תמדד עם פרויקטים לשיל מובלים, והיה עד להתלין וחשכות. ב בנית תוכניות הוא רואה לנו רק מהפ אלא גם בריכון הברחי לבביאות והבנות הקשות שיצרה תרבות הקצבאות.

"במהלך שנות ה־90 היה גידול ני במספר מקבלי הבטחת הכנסה – שהמ

רכלבסקי: (מימין) וחימוביץ'. "התוכנית הנבנתה ניתנה בישרא" צילומים: תן גלעי וראובן קסטרו

"אחות לתעסוקה היא בראש ובראשונה תוכנית לקידום חברתי, החייבת להגיע לכל פינה במדינה". כך חושב הדר חורש (דעות, המגזין עמ' 3)

העיר | יום ה' / ז' בכסלו תש"ע | 3 בדצמבר 2009

אורות לתעסוקה מתלהט



תוכנית אורות לתעסוקה

מספר משתתפים צפוי:
90 אלף מקבלי הבטחת הכנסה

העלות הצפויה:
500 מיליון שקל

אחוז הצלחה עד היום:
48%

שכר ממוצע של המושמים במסגרת התוכנית:
3,240 שקל בחודש

שכר ממוצע של מי שמצא עבודה במשרה מלאה:
3,920 שקל בחודש

*לפי נתוני משרד התמ"ת

לבישמה לאוצי ולשכות התעסוקה סבבו שהם אנשים בשירים לעבודה", אמר יחד בנית יוסקובנקו הצלחה לשנות את זה. רבים מהמשתתפי התוכנית מצאו עבודה, וחזו לכך שרשתן הרחיבה את שלהם העלה.

באופן רשמי לעמוד התבצר. ביקורת שהושמה בתוכנית, בשנותה הראשונות נגעה לשיב התערבותם שני- תנו לחופים הפרטים, שזכו בתגמול על- פי מספר האנשים שיידרו מהמצבת מהמלי הבטחת ההכנסה. בעקבות הביקורת שנה החלטתו, כי שהא ניתן על-פי מספר האנ- שים שסיימו את תהליך ההשמה. רכלמסקי סבור שמדובר בשינוי נכון, "הפרדיקס הפך לאנושי יותר, אך האסטרטגיה הכלכלית שלו בעינו: רוממים ירדה", הוא אומר.

באורנה נסיסה מסיפה רכלבסקי, כי לפ- רות חשיבה היא מתכוון להגיש את קבו- צת אתגר למכרזים, בעת שהתהוה תתי- בנית. "בירור קבוצת אתגר אני רואה את הצורך בחיזוק הסיוע והחניכה באמצעות הוכנית הנוכחי קצרות, וצורה וקיומים קצרים להשארה מקצועית", אומר רכל- בסקי. "החיתי מהחיב גם את ההתמודדות עם אכלוסיות הנכים המתקשים במציאת עבודה, שבה בכלים מרבע מיליון ש"ח. רכלבסקי מסביר כי "ילוחבות השנה וטח ארם יש את וכיסוין והכלים לסייע בהתי- מודדות עם האוכלוסיות הללו, והניסיון של 4 השנים האחרונות מלמד שהפתרון הטוב ביותר הוא שילוב יריים".

על-פי נתוני משרד התמ"ת, התוכנית אמורה לחול על 90 אלף מקבלי הבטחת הכנסה ולעלות כ-500 מיליון שקל. לפי הנתונים, בתוך כשנתיים צפויה התוכנית להתויר את ההשקעה. כך, על-פי הנתו- נים, 18 אלף מתוך 37,500 מקבלי הבטחת הכנסה שהשתתפו בתוכנית מצאו עבודה – 48%.

השכר החודשי הממוצע של מי שמצאו עבודה בעקבות התוכנית עומד על 3,240 שקל, וכולל עובדים במשרות חלקיות, שבהם הממוצע של כי שהשלבנו במשרה מלאה (כ-66%) עומד על 3,920 שקל לחודש לשכר המינימום, ובבו מהמימום בתוכ- נית הנוכחי מסתכם ב-420 חודשי עבר ב-56 חודשי עבודה בלבד. על כן, טוענים מתברי התוכנית, התוכנית לא מבדיקה את עלותה הגבוהה.

ממשרד התמ"ת נמסר בתגובה, כי "תוכנית אורות לתעסוקה היא תוכנ- נית הכוללת והצבדנית ביותר בי- שראל. יישום 4 נופים חדצנים, מקצועיים ואקרמיים, שבחנו וביקרו את התוכנית במהלך 5 השנים האחרונות". בפש- רי שבים וטוענים כי יתר- בנית בשנות ליעוד 10 אלף מקומות עבודה, וכי הראיה להצלחה היא ההתעניינות יוצאת הדופן של ראשי ערים שמבקשים לא לעכב את הפריסה הנוכחית שלה.



סלימאן. "חברי הכנסת צריכים לרוחת את הקהילה" (צילום: יגאל לוי)

בזכות התוכנית: אחרי 12 שנות אבטלה - סלימאן הפכה למנהלת

לפני 4.5 שנים חזרה נארימן סלימאן, מהנדסי משרד המסחר לעבודה, לשעול העבודה. היה זה אחרי תקופת הינקות ארוכה של 12 שנה. בזכות נחישותה וע- תרי מבצלה של פתיחת מרכז התעסוקה בנצרת, היא הצליחה להתחלב בתוכנית מוב"ל, בהתחלה כמנהלת מרכזים, אחר כך כמנהלת סניף וחיום היא אחראית על 9 המרכזים של נצרת, נצרת עילית ועין נאסר.

"עברתי בגיל 18, אחרי סיימתי תיכון, ב-1986 עד 1993, גם כסטודנית מחשב וגם כקופאית בקראפס בנצרת", היא מספרת. אחרי שהתחתנה ונולד לה תינוק, החליטה משהו לעבוד כאמא בשנה בלאה, וקאן נולדו לה עוד 3 ילדים. "בשיבון הכבוד שלי היה כבר בן 12, וכשאני צריך לחזור לעבודה", היא אומרת. באותה תקופה התוכנית למניית מרכז תעסוקה בנצרת, ולמרות החשש משינוי הזה לימוד לבדוק את יכולותיה והתקבלה לעבודה.

בראשית אוגוסט 2005 הקהילה הגדלת המרכז בנצרת, וסלימאן נבחרה לנהל את אחד מ-9 הסניפים. "התפקיד שאין סיכוי שאוכל להתמודד מול אנשים שכאים מבקשה וביניות יחידה, היא מס- פרת. "זה לא היה פשוט, אבל זה היה כסף עבי. לראות את הנר- בים ולתת להם מיכוי".

על התוכנית בסקרת סלימאן, כי "אפלגה זה לא כמו לשכת תעסוקה. אני בדיקה מה החסרים שקיבלים בתוכנית", היא מסבירה. "בכיתה אנחנו עושים בפני התמעי- ראות בכלל מהשוק. אנחנו רואים גם בתחברות ציבורית שזה תוכנית מצמח – כי זה חלק מהשירות. מעסיק מעסלה לא רצה לממן הסעות, אז אנחנו ממנים. בנצרת יותר מ-44% מהשתתפים בתוכנית שולבו בעבודות. 77% עדיין מחוקים בעשלה. מדובר ב-3,426 נשים וגברים שהא עבורי".

לסיכום, אומרת סלימאן, כי "התוכנית לא פשוטה, אבל בזכותה אלפי אנשים זוכים לבאת לעבוד ולהתפרנס. חברי הכנסת צריכים לבוא לכאן ולראות את ההצלחה, ולא רק לקרוא על תוכנית יוסקובנקו, שרוטיה וה חזנה בכלל לבוד שנעשה במסגרת אחרית לתעסוקה". ◎

רונית מורגנשטרן

ארוני חשר", שאספר האגודה לזכויות האז- רח והמשפ הדמוקרטיות המחוזית, חוגי- בנית היא ביושלון בכל פרמטר. תקציב אורות לתעסוקה עומד על 155 מיליון שקל ל-9,144 משתתפים בממוצע מדי חודש, לעומת התקציב שיוחת התעסוקה אלף מובטלים מדי חודש. פקיד בודד בשי- רות התעסוקה מטפל ב-420 דורשי עבר דה, בעוד באורות לתעסוקה מטפל פקיד ב-56 דורשי עבודה בלבד. על כן, טוענים מתברי החוברת, התוכנית לא מבדיקה את עלותה הגבוהה.

ממשרד התמ"ת נמסר בתגובה, כי "תוכנית אורות לתעסוקה היא תוכנ- נית הכוללת והצבדנית ביותר בי- שראל. יישום 4 נופים חדצנים, מקצועיים ואקרמיים, שבחנו וביקרו את התוכנית במהלך 5 השנים האחרונות". בפש- רי שבים וטוענים כי יתר- בנית בשנות ליעוד 10 אלף מקומות עבודה, וכי הראיה להצלחה היא ההתעניינות יוצאת הדופן של ראשי ערים שמבקשים לא לעכב את הפריסה הנוכחית שלה. ◎

"עלות שערוריתית"

חברת הכנסת שלי יחימוביץ', שמובילה מאבק במטרה למנוע את אישור התוכנית בוועדת העבודה הרווחה, טוענת כי אורות לתעסוקה לא מיצדק אפילו משם עבר דה אחד. במסגרת המאבק יחימוביץ' הניעה חברת כנ- סת נוספים על התוכנית, ומתחת בימרת על המחיר שהשלם הממשלה. "על מימושה תעבודה שבים התוכנית מבצעת השמות חוד נתפסים מסילא בידי מוכשלים אחרים, בלי לשלם את העלות השעוריתית שהממשלה משלמת "מי ראש לכל השמה, מתבך יחימוביץ'. "לו מיליארד השקלים שהוקצתה תעלה כמל תבראה חוד מוסבים לייצרת מקומות עבודה חדשים – הכל היה נראה אחרת".

על-פי נתוני החברת בתחת "לא,

פשיעה מגזרית, שיטור מגזרי

יוזמה במשטרה: כוחות מיוחדים למגזר הערבי

במשרד לביטחון פנים החליטו להקים כוחות משימה מיוחדים, שיתמקו בפשיעת המגזר הערבי ■ "לשמחתנו", אומרים שם, "גם ראשי הציבור הערבי מברכים"

אבי אשכנזי

דשר לביטחון פנים יצחק אהרונוביץ' החליט לאחרונה להקים יחידות משטרה מיוחדות, שיטפלו במגזר הערבי־הבדואי ובמרכזם בצפון ובמזרח כדי לאפשר לכוחות המקומיים של אזורי קבוז מחדש אוקטובר בשנה שעברה, ובעקבות החשש לעלייה ברמת האלימות בחודש הקרוב.

בכפר טובא זנגריה שבגליל העליון בבוקר הכי נסם משימה שכזה והוא פועל בשבועות האחרונים. לא מעט פרשיות שפע המלולות מעשה שוד, פריצה לבתים, גנבת כלי רכב, וגנבת כסף וחבילה את התושבים אל מנצני הפשע, חלקם תושבי הכפר. זו הסיבה שבמשטרה החליטו להאחרונה להיכנ־ נים את הנשר את כוח המשימה, שכולל לצד יחוד־ מי משטר הנגזל גם אנשי סודיעין, חקירות וכלי־ שיט של המשטרה.

במשטרה שוכחו את הדעילות בכוח המשימה של טובא זנגריה וזו הסיבה שהשר אהרונוביץ' החליט בפני הסמכלי, הרב־ניב הדרי מהו, ל־ניב תמבוב של מאה מלילין שקל להקמת יחידות משימה נוספות. במשטרה רוצים שהלק מהמגרסים יבואו מהמגזר הערבי בצפון ובדרום הארץ. כל יחידה כשיהם לעבוד כ־150 שוטרים ויורכב מלה־ חמי מג"ב, אנשי שדרניון וחוקרים. "לשמחתנו", אמר גרם במשרד לביטחון פנים, "גם ראשי הציבור הער־ רבי שמחים ורוצים את היחידות הללו כי הם מבינים



צילום: אלכס וקוסבסקי

כדי שלא יחזור, מהומות עכו בשנה שעברה

שם שפקר המחז ניצב שפעון קרון ומפקד המר־ חב ג"ב ניסים לוי לאחוד במשרה להבטיח קיום צו הרי־סה. אולם הת־סכום לא אפשרי את כניסת השוטרים והפקדים לכתם הבית החולי בירוחי אבנים לעבר הכוחות. אלית, מבדם, השיבו ברי־ מוני הלם.

בהכנת היחידיה השתתף אחיקם משה דוד אחמוני בבוקר מרצו עיסוקים בין המשטרה לתר־ שבי הכפר מוסמוס במהלך הי־סה כ־ית לא תיקי. השוטרים האחרונים מגוהלים משרה הפנים המרוב־ המעקים של המשטרה מאמן בהעמדת הבניה הב־ לתי חוקית בואדי ערה.

אחמוני בבוקר הציבור הראשון".

כי הציבור הערבי יהיה השרוויה הראשון".

טרגדיה בחיפה: נפטרה לאחר ניתוח קיסרי

לאה שמשון, בת 20, הופנתה לניתוח דחוף לאחר שאובחנה אצלה מציקה עוברית

מאת יונתן הללי

לאה שמשון, בת 20 מקריית שמונה, נפטרה אתמול בשעות אחר הצהריים לאחר שעברה ניתוח קיסרי לפני כמה שבועות בבית החולים רמבם בחיפה. הנולות בית החולים הודיעה למשטרת ישראל על הפטירה של לה בי הפשה הופנתה לניתוח קיסרי דחוף אחה אחנו מעריכים בשל הה קה עוברית שהובחנה אצלה בבוד קה שנפטרה לפטיס לאה לשמוח בת חלה ההיידיהיה בשבוע הה־ה הי למחלקת גינקולוגיה בבית רה למחלקת גינקולוגיה בבית החולים רמבם בחיפה. היא עברה ניתוח קיסרי בלילי. היא עברה כמה ניתוחים, אך למרות הני־ תול הרופאים לא הצליחו להציל את לאה. בשבוע שעבר.



המשקרה ביבנק, בית החולים רמב"ם בחיפה

"מתוך כבוד למשפחה ולאסון שפ־ קד אותה אנחנו מעדיפים בשלב הזה לא להיכנס לפרטים ולא לעסוק בנ־ סיבות המוות", סיכם הנים.

בבית החולים הדגישו כי הרמב־ צים להגיע אחה בשעה יסים אר־ כים ללא הסקה. אך בשעה של רכי בשלג, הנולת המחלקה הנהלת בית החולים עמדו בקשר מתמיד עם בני המשפחה ועדכנו אותם באופן רציף על מצבת. הנהלת הבראה מביעה צער רב על פטירת העבירה. "המחלקה יבדק בהקדם כמו כל מקרה תמותה תי חלוצה הנתשפים ללירנים", נמסר מבית החולים.

מכה לפשיעה: האחים אוחנה הורשעו ברצח

על פי כתב האישום, האחים הזמינו את הרוצח ושכיר ירון סנקר למשימת חיסול

מאת מיכל שפירא ועטראל מיטלמן

מכת בוסמת למשפחות חשמש. בית המשפט המ־ חוזי בתל אביב הרשיע אתמול את האחים רפי (נשמה אחותבון) בעבירות של רצח, הריגה, ניסיון רצח וקשירת קש־ רים־בצע שעל רחב עם ירון סנקר בחריון ביולי שנחרק, שנה נשמעים לאחרון. בית המשפט הכ־ מנה, חזר.

משפטם של האחים נפתח ל־פ־ ני כמה שנים והוה רצוף תקלות וק־ שיים, על רקע סירובו של הרצוח הוב־ כיר ירון סנקר להעיד. סנקר סען כי זכותו לו שקשר את פרידה אולם השטרה הסרליטית חוזרו בהן מהר בשחרו, שקיבלו של סנקר והבילה, בין היתר, להימים של אביגיל ואד רחים וכלאחרים, שהואשמו בנסיון הרצח של יעקב וכמים אלפרון בש־ ליחת האחים. על פי כתב האישום, האחים חזרו לשקר להעניק פריוים של "חשודים" ברצח אחרים הנבוה.



צילום: אלכס וקוסבסקי

יעניקו לעילון. האחים אוחנה, אתמול

סנגורים של האחים אוחנה, עו"ד זאב ויינרב, אמר אתמול כי בכוונתו לעקיר לעליון. "לא ברור כיצד הרכב השופטים הזה סקבע שהראיות של ירון סנקר אמיתות, ואילו שני יתר כבים אחרים בבית משפט זה וובית המשפט המחוזי בבאר שבע קבעו כי סנקר אינו אמין".

מיד לאחר ההרשעה, פנתה לעליון מנהלת המחלקה הפלילית בפרקלי־ טות, אפרת ברזילי, בבקשה להחזת על מעצרן של משה אחות ל־90 ימ אי עד למציעי מתן גזר־דינו. אחי נה זהה צפוי סעל תשעה חדשים בפרשה זו, אך שחרור.

זוועה בגליל

חשד: אם לשנים נדקרה בכפר יהכא

אם לשני פעמעות נידקרה, על פי חשד, אתמול בסיתה בכפר יהכא שבגליל המערבי.

בבאר בנעמן יהין, בת 32, נפגשה על יד קרב משפחה בשווע מחשתת הקרה, לרוכא בנידות פיפול במרץ במהלב אשר הניעה למקום לא ער־ תר אלא למנוע את מתה. כחות משטרתי עכו שהגיעו לזירה מצאו על נפתה טיפני ופכה עשים בגלות. בשנות ה־30 לחייו, נעצר בחשד לרצח. "מחקירה ראשונית עולה כי בין המבוחה לבין בעלה היה ויכוח שנמשך כבר כמה ימים," אמר רשם יה"ב גליל מערבי אבי משלו. "את־ מול ותוכיות עלה, כמל הגראה, מדרמה והגיע גם לאלימות שהובילה לסף הטרגי."

עדי חשמונאי

השופט החליט

אל'אד חן לא יכבל למיטתו

שופט בית המשפט המחוזי בירושלים יצחק עבאד החה אתמול את תנייה שהוגש אל'אד חן על ידיהלטה לעצורו לשמורה ומים.

השופט עבאד לא יכבל את קצת מגבורו של חן עדיה אריאל עמדי כי "את צודק בהיפוס כל בך אחוכה כדי לחסוך אותי". עבאד יכבל את עצמת נציג המשטרה כי פקד שמואל בן עמים, למיתן ותיבה הראיות בגד חן והא רב הנוכחים, וכ־ חיש וגם כדי לעשות את זה עם כיתו. מבחי יכבל בית המשפט את החיפותו של חן להודות לש־ ב"ס לא לכבול אותו למיטתו, משום שהמדיבה לא הכיתה כי הוא עילול לברוח בקטנה.

שמואל מיטלמן

למרות הגשם

ארגון נכי צה"ל יוצא למאבק

איגון נכי צהיל יפתח היום במאבק ציבורי פומבי נגד אגף השיקום של משרד המשתיו הקיבי מהי, תעמוד בראש ואגף.

לראבי ראש הארגון חיים בר, ההפגנה תתקיים על אף מזג האויר הסוער מול לשכת השיקום של מחוז תל אביב ורד בתל השומר. "התפני בה היא צעד ראשון בשאיפ יותר הפגיות של־ נו בשיירות תל של אגף השיקום," אמר בר־ לדברי, והתלונה התקבלה לאחר הפניותי של ראשי הארגון עם שר הביטחון אהוד ברק, שלי קיעמתם לא נתן תשובות מספקות. רחמי משרי הביטחון שלמה דורה מסר אמש: "המשרד ונחת אבי אנשי אגף השיקום לקיים פגיש עם ראשי הארגון, אך לא נעניו עד שלם וזה. אנחנו עיייו קראים להם לבוא ולשים את הדברים".

אסיר בוחבוט

תמונת מצב

היום: דוח העוני לשנת 2008

בשבוע לאחר פרסום דוח השנה במבוי תיבי בדרי יראת הציבור בישראל את יבוי חשני של המשפחה דחה תעני את הרמות הלאומי לשנת 2008.

הדוח סיקר את השנה אשר מיניתה השניה אוני־נה בהקיפה המשבר הכלכלי. עם זאת, כלכלנים מזהים כרסו אתמול כי לא ניתן לה־ עיק מה היה עוקב המשפחה של המשבר על מצב העוני בישראל. דן בן דוד, מנהל מרכז מאב לחסך מדיניות וחברתית, אמר אתמול כי הנתו בית המשנה את הדיווחו של 2008 היתה מפוקנת הכי לא ללון את הנתונים. רן מלמד, מסנכל עמותת "דיידל", אמר כי "לי שהנתוני קטנה קיתה לפי צוא עצמו בלי יכולת לפרוס את עצמך".

מיכל גרינבוג

נספח 5



בן 10 נהרג מירי לעבר ההסעה

סכסוך בין תלמידים, כמו הנראה על ליבה של נערה, הידרדר אתמול והגיע לשיא טרגי
● החשד: גם הירוה שהרג את אמג'ד שהואנה מכפר־קאסם הוא תלמיד בית־הספר

האוטובוס המסורי בקטע הנהג הוכרזו צילום: שאול גולן

"אחד מתושבי כפר־קאסם: "נתפש את מי שיעשה את זה ונמצא עיפו את הדין. לא מפסיק שהמבוגרים עושים שטויות, גם הילדים התחילו"

דני ספקטור, מאיר תורג'מן
זרוני שקד | מזרני "ידיעות אחרונות"

שעה, מוקי חברת האוטובוסים יוסבב מסלקים שהנה במסגת למשעית ראש־העין תורים לאוטוין, ילת עלשים הנתצאי אלי נהג של חשמלית הבירוי שאול מיכי בי יים שנרים הני בית באשהנים, משה "שמדעצני כפר ביעוז ירוחיים, אז חשבו שזה נשמה. מי היה מאמין שזה יסתיים בירצה". בשעה מיכאל דיטנו נפתח אמתול בי אחרי תחריש עם מיגוי נשך ליי בישוב לקבר אחוסנט שהיה אז ילחיד בית מספר שבע בטירה בחוף לטרונם. הכריזו חרי מניות החיבו את אוכיר שהתנהל ליחוד סיימו " בן 10 מכפר־קאסם, נפר נוסף נאורה ביעוני על פי החוקר נפ חדירה הוא ולחיד בית־ספר הרי קל לירי הוא ריב על ליבה של נערה.

"לפני כמה ימים התגרו מכפר הדרוי אלי בתלמידי בן נערים גם בלילות לכן. נערים מכפר קאסם. מיום ליום הלכו החיות והתלהבו, והיום הירוה עי שרי שרשת אכיבים. בארוו חשלו הדבר

נספח 6



נחום ברנע

אנטומיה של ניצחון

"מוסף הג'"

קפטן קוק

שלמה האבל שיר בן־לילה לנבחרת, מישל בן שימון – "ג'ימיס"

אטימות

"תחקיר" אך שלא סבלת מפיטור הם שאלות לתגובת הכתבים – "פיסות חיים"

טראנס אטלנטיים

הסופר הישראלי "איתקעה משרתים" מבוא את אמהותו – "ד"ר לחמי"

יאיר לפיד | רענן שקד | דניאלה | אהרוני | דנה ספקטור

נהרגו בכביש: אמא, הבת ההרה והדודה

"הן היו החברות הכי טובות" – סיפרו אתמול בני משפחה על לאה קטני, אחותה ורדה ביקובזה ובתה אליגור שהייתה בחודש ה־3 להריונה ● עדי ראיה באשקלון: הן התבלבלו ונסעו באדום ● עמ' 2

המילה הראשונה

ראש הממשלה לא הסתיר את התרגשותו באשר החזיק אתמול את נכדו הבכור שמואל, בטקס ברית המילה ● כתמונה: נתניהו עם רעייתו שרה ובתו נועה, אמו של התינוק ● עמ' אחרון

נשכח שעות ברכב ונגנטש למות ברחוב

"נבהלתי, הוא כבר היה מת" – כך הסבירה אתמול לגננת מאבריגוש מרדע עזובה את סאיד בן ה־5 ברחוב, אחרי שהשאירה אותו 6 שעות בעול במכונית סגורה ● ירון דורון, עמ' 3

נספח 7


ספורט
12
יום שלישי
ה' בטבת תש"ע
22.12.2009
סכנין
אחי נצרת
יאללה דרבי
שבת, דוחא | סכנין מארחת את אחי נצרת. זה אולי קרב תחתית, אבל מדובר בעיקר במאבק על הבכורה במגזר | ראשי הערים, מאזן גנאיים וראמז ג'ראיסי, מנסים בטורים אישיים להפחית את המתיחות בין המחנות | ובינתיים מתברר, שלג'ון גרגורי אין תעודת פרו והוא לא יכול לאמן את נצרת | עמ' 2-4
שיבק בדרך לנבחרת
נפגש אתמול עם יו"ר האיגוד ● גורס מועמד לתפקיד העוזר ● עמ' 9
להקת חמסה
ניצחון שביעי רצוף לפועל ת"א בליגה, הפעם 0:5 על רעננה ● עמ' 5
ISRA
ברדיין אתמול

לחי יש יותר כנוד?

שבת: בני סכנין - אחי נצרת

זירייבות עם סכנין החלה עם עלייתן של שתי הקבוצות לאומית לפני כעשור. לפי אנשי סכנין, הצורתים לא השליטו עם זה שקבוצה מעיר קטנה מניעה לליגת העל ולאירופה ומושכת קהל, בעוד שלמשחקי נצרת לא מגיעים יותר מאלף צופים

לונר נגטוס, בעבר חבר ההנהלה בסכנין: "אני חושב שדווקא להצלחה של סכנין הייתה השפעה שלילית על התפתחות הכדורגל במגזר. כשזכינו בגביע הפכנו לאימפריה. עשינו מזה הרבה הון - פוליטי וגם כספי. מאז יש קנאה בשאר המגזר



אוהדי נצרת חוגגים את העלייה לליגת העל | צילום: שרן יוסי כהן

הפסגה הערבית

למרות המחסור החמור בכסף ובנקודות, שתי פסיונות הדגל של המגזר מתמקרות לקראת הדרבי הגדול בשבת ● אפשר לחתוך את המתח בסכנין

אמיר אפרת, אסעד תלחמי

ביום שבת, בשעות אחר הצהריים המוקדמות, מרוחקן אבדשיאהב יניע לנקודת הפתגש שן אוהדי אחי נצרת כדי לתתחל בעבודת האיגון. הוא ירדר לוחם, ובכוחו אחד מהתפקידים הרבים שלו זה לדאוג לאוטובוסים. מדי פעם, בשעת אחר הצהריים המוקדמות, מרוחקן יהיה שם כדי לה' לאוטובוסים. מרוחקן יהיה שם כדי לה' עלות את האוהדים לפי הסדר, אוטובוס אחרי אוטובוס. הוא עצבני ומתקם באי חרון. אחרי שכולם יעלו, מאחר שהוא זוכר את המפתח האחרון בין שתי הקי בוצעת בסכנין, כאשר שתיהן מגיעות בכאלמית, הוא כבר ראג לפגישה עם משטרת משנב, שם הכטיחו לו ליידי משטרתי צמוד לכל הטיידה. "אנחנו נו עושים פאר־חות - קלולת, זריקות אבנים - כמו שהיה על האוטובוסים בשנים הקודמות, צריך לגמור עם זה." בשבוי שזה שלטון אחת. עד שכת. עד שיחת שלטון אחת. עד שכת. לוואליד "מזגנים".

וואליד באלית הוא המקביל של מרוחן בסכנין. את השם "מזגנים" קיבל בגלל העסק שבבה. הוא מתקין אותם על חלק לא קטן מהאוטובוסים באירע. אני תופס אותו בשדיקה. לא, לא נוסע בקלאב, אלא קופא במינוס וואן עדיין לא יודע כמה ברזיל צריך, אבל אחרי התיכר בשבת מול מכבי ת"א, שמרהבה מחוות היה כמו ניצחון, הביקוש גדל. "פיום ראשון בבוקר אני לנקודת הפגוש של אוהדי אחי נצרת שאומרים, 'תראא לנו, תראא לנו'. אני עובד בשוואר־מה המפקידים ברירה. צריך להפסיק לעבוד ולראוג להם, זה התפקיד".

תחבולה נספקית את הכסף לאוטובוסים. מרוחן יהיה שם כדי לה' עלות את האוהדים לפי הסדר, אוטובוס אחרי אוטובוס. הוא עצבני ומתקם באי חרון. אחרי שכולם יעלו, מאחר שהוא זוכר את המפתח האחרון בין שתי הק' בוצעת בסכנין, כאשר שתיהן מגיעות בכאלמית, הוא כבר ראג לפגישה עם משטרת משנב, שם הכטיחו לו ליידי משטרתי צמוד לכל הטיידה. "אנחנו נו עושים פאר־חות - קלולת, זריקות אבנים - כמו שהיה על האוטובוסים בשנים הקודמות, צריך לגמור עם זה." בשבוי שזה שלטון אחת. עד שכת. עד שיחת שלטון אחת. עד שכת. לוואליד "מזגנים".

וואליד באלית הוא המקביל של מרוחן בסכנין. את השם "מזגנים" קיבל בגלל העסק שבבה. הוא מתקין אותם על חלק לא קטן מהאוטובוסים בארץ. אני תופס אותו בשדיקה. לא, לא נוסע בקלאב, אלא קופא במינוס

היום בטלוויזיה

ספורט 5
- 19.30 - כדורעף, קרייזי אתא
- אורחים רענוה

לייב 5+
- 17.45 - כדורגל לאומית, אליצור רעגה - אליעזר רמלה
- 19.45 - גביע הטוטו, הפועל עכו - בית"ר ים

אי־אס־פי
- 03.00 - פוקבול מכללות, בריגהם יאנג - אורגון סטייט

שתי פעלות בארסנבול, אחרי שיצא מפגישה עסקית כדי לשחח אירגנו.

מחר הוא שוב בארץ וידבר עם מרוחן, הסוזנה היא לנסות, ולהוריד כמה שיותר מיסוכנציאל הנפיץ של המשחק הזה. בכלל, ערב המשחק בין שתי נציגות המגזר, שני הצדדים מנ' סים להכניע את הסיכוים לעימות. הם יודעים מה זה עשוי להתרחש המגזר בין היתודים, וכולם מקווים שהכל יי' ברר בשלום.

"לא יהיה כלום", אומר מוגנים. "כי אנחנו כבר אנשים מבוגרים, פעם זה היה ככה, היתה תחלהבות. עכשיו לגגת העל זה כבר רגיל בשביל סכנין. זה רבי עם חוקים משלו, רגיש, אבל לא יותר מזה".

כל מי שמדבר על המשחק, חיזר על אותו משפט - זה בסך הכל דרבי. "כמו בדרבי של תל־אביב", אומר אחמד חילו מנצרת, חילו קשור לאחי כבר שנים, "לפעמים בתפקיד רשמי, לפע' מים לא. הוא מכיר את כל מה שיהיה בלבד, מה שקורה כיום ומה שיכול לקרות בעתיד. "ברור שיש יריבות על מי רצניבה הכבירה של המגזר, אבל זו כל הירחבות. אין פה פוטלכים גדר גר' צרים, ישנטונסים גבר סרצאל־יסים או שטורת אחרות. זה על היזוקה, כמו ברדבי של חיפה שמתקיים גם במחזור הקיבוז, אבל יותר חשוב מזה, על שלוש נקודות. כל אחת מהקבוצות צריכה אותן".

בעניין הזה של הנקודות, אין ספק שהילו צודק. אחי נמצאת במקום ה־15, בדיוק לפחות יורדת. אומנסטין, עם עשר נקודות. בהתחשב בכך שתשע מהן הינ השיגה במחזורים 4, 5 ו־6, העתיד נראה עגום.

מבבה של סכנין לא שזב מהיבה. יש לה רק נקודה יותר וניצחון אחד ב־11 המשחקים האחרונים.

זו גם הסיבה שיש פחות התעניינות במשחק עצמו. בימים רגילים הדרבי של המגזר היה אמור למלא את יצ' עי דוחא ב־6,000 צופים, אולי אפילו יותר. לפי מצב העניינים כרגע לא נמצפים בסכנין ליותר מ־3,000 איש, רבי מהמשת שהודבי באתם אל־פאהם בלילה א' מיישר אלה'. גם בשפחים מוסיכי קהל, נגד הפועל ת"א או מכבי חיפה, שתי הקבוצות לא מביאות קהל בכמויות.

לונר נגטוס, בעבר חבר ההנהלה בסכנין, יש הסבר מעניין לטה הקבוצות במגזר תקינות. "מעבר לעבדה שלא' נשים אין בספ ולתחושת היקוחת הקטה מאה שקורה במרוכז", הוא אומר, "אני חושב שדווקא להצלחה של סכנין היתה השפעה שלילית על התפתחות הכדורגל במגזר. כשזכינו בגביע הפכנו לאימפריה. עשינו מזה הרבה הון - פוליטי וגם כספי - למעל בנו המגרש ברחוב. כאן יש קנאה בי המגזר - למה בסכנין זה קורה הא לאחו אבל זה לא רק זה. כל הקנו בשנעת על הצלחה או על הי המקומית, ולאלה אין כסף. בס קרה אותו דבר. זה כמו כשאתה אוהב אתה רוצה בי'הת, אבל יש כסף רק לאוהד קבו. אתה קנו לא להגיע לחלק העליון של הטבלה". עוד אחת מהבעיות שפוגעות ביצות הצדבית היא הבחסר ב תיות. שערם לגעי לחשבר ב יש הרבה בישרונות במגזר", נגטוס, "אבל תראה את סכנין וגם יש להן מחלקות נוער, אבל לא יש משם שחקנים. מה שקורה הוא ש מבני מכסחר, כמו מחמד נאר־ דיוף ללכת לחיפה".

אבו־עייש כבר מיואש

קשה לספור את הירדים של שהתחלנו בשנים האחרונות. א באים והולכים. החיים אפשרות קודמים בכישלונות, מחזיקים ב זמן קצר ועובדים גם הם. בסופ רבר, המשימה להחזיק את הק' מעל פני הים נשלת על הצדדים. אבל הצדדיה מנהלת כבר ע שנים על ידי משלנת מד"ס, ב הקונגלומרטים. אחד עצמה מזהה